

**КОДЕКС
АДМІНІСТРАТИВНОГО
СУДОЧИНСТВА УКРАЇНИ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНИЙ
КОМЕНТАР**

ІЄ ПРОВОА
ЄДНІСТЬ
РЕДАКЦІЯ
ЮРИДИЧНИХ
ВИДАНЬ

КОДЕКС АДМІНІСТРАТИВНОГО СУДОЧИНСТВА УКРАЇНИ

*Науково-практичний
коментар*

*За загальною редакцією д.ю.н., професора,
академіка Академії наук вищої школи України М. М. Ясинка*

ІЄ ПРАВОВА
ЄДНІСТЬ
РЕДАКЦІЯ
ЮРИДИЧНИХ
ВИДАНЬ

КИЇВ • 2018

Авторський колектив:

Гетманцев О. В. – к.ю.н., доцент Чернівецький національний університет ім. Ю. Федьковича; **Гордєєв В. В.** – к.ю.н., доцент Чернівецький національний університет ім. Ю. Федьковича; **Запара С. І.** – д.ю.н., професор Сумський національний аграрний університет; **Кіріяк О. В.** – к.ю.н., доцент Чернівецький національний університет ім. Ю. Федьковича; **Кройтор В. А.** – к.ю.н., професор Харківський національний університет внутрішніх справ; **Кравцова Т. М.** – д.ю.н., професор Сумський національний аграрний університет; **Кармаза О. О.** – д.ю.н., професор Київський національний університет ім. Т. Г. Шевченка; **Курило М. П.** – д.ю.н., професор Сумський національний аграрний університет; **Петрова Н. О.** – ст. викладач Сумський національний аграрний університет; **Остафійчук Л. А.** – к.ю.н., доцент Чернівецький національний університет ім. Ю. Федьковича; **Кравченко І. О.** – д.ю.н., Сумський національний аграрний університет; **Риков В. В.** – адвокат, заступник голови Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури м. Києва; **Соколов В. М.** – к.ю.н., суддя Сумського окружного адміністративного суду; **Савчин Н. М.** – к.ю.н., доцент Чернівецький національний університет ім. Ю. Федьковича; **Ясинок М. М.** – д.ю.н., професор Сумський національний аграрний університет, академік Академії наук вищої школи України.

К57 Кодекс адміністративного судочинства України: Науково-практичний коментар / за заг. ред. д.ю.н., професора, академіка Академії наук вищої школи України М. М. Ясинка. – К.: Алерта, 2018. – 522 с.

ISBN 978-617-566-501-5

В даному науково-практичному коментарі Кодексу адміністративного судочинства України, з урахуванням останніх його змін, проведено науково-системний аналіз норм адміністративного процесуального права з роз'ясненнями і коментуванням всіх його положень.

Коментар розрахований на працівників суду, прокуратури, адвокатури, юрисконсультів, викладачів і студентів вищих навчальних закладів та широкого наукового загалу.

УДК 342.9:347.998.85](477)(094.4)

ISBN 978-617-566-501-5

© Колектив авторів, 2018.
© Видавництво «Алерта», 2018.

Авторський колектив щодо коментованих статей

Кройтор В. А. – ст. 1–18 КАС України

Кравцова Т. М. – ст. 19–30 КАС України

Петрова Н. О. – ст. 19–30 КАС України

Яснюк М. М. – ст. 31–41, 184–188, 229–235, 257–263, 290–291 КАС України

Гордєєв В. В. – ст. 42–82 КАС України

Кармаза О. О. – ст. 83–95, 361–391 КАС України

Гетманцев О. В. – ст. 96–143 КАС України

Запара С. І. – ст. 144–158 КАС України

Савчин Н. М. – ст. 159–183 КАС України

Кравченко І. О. – ст. 189–191, 236–240, 264–267 КАС України

Риков В. В. – ст. 192–228 КАС України

Курило М. П. – ст. 241–256 КАС України

Соколов В. М. – ст. 268–289 КАС України

Остафійчук Л. А. – ст. 292–326 КАС України

Кіріяк О. В. – ст. 327–360 КАС України

Розділ II

ПОЗОВНЕ ПРОВАДЖЕННЯ

Глава 1. Письмові заяви учасників справи

§ 1. Заяви по суті справи

Стаття 159. Види та зміст заяв по суті справи

1. При розгляді справи судом за правилами загального позовного провадження учасники справи викладають письмово свої вимоги, заперечення, аргументи, пояснення та міркування щодо предмета спору виключно у заявах по суті справи, визначених цим Кодексом.
2. Заявами по суті справи є: позовна заява; відзив на позовну заяву (відзив); відповідь на відзив; заперечення; пояснення третьої особи щодо позову або відзиву.
3. Підстави, час та черговість подання заяв по суті справи визначаються цим Кодексом або судом у визначених цим Кодексом випадках.
4. Подання заяв по суті справи є правом учасників справи. Неподання суб'єктом владних повноважень відзиву на позов без поважних причин може бути кваліфіковано судом як визнання позову.
5. Суд може дозволити учаснику справи подати додаткові пояснення щодо окремого питання, яке виникло при розгляді справи, якщо визнає це необхідним.

Коментована стаття вказує на те, що учасники справи за правилами загального позовного провадження можуть подавати заяви по суті справи тільки ті, які зазначені у ч. 2 цієї статті.

Перелік видів заяв по суті справи, які вказані у цій статті, є вичерпним. Першоосновою усіх заяв виступає позовна заява. У позовній заяві позивач викладає свої вимоги щодо предмета спору та їх обґрунтування. Позовна заява подається до суду в письмовій формі і підписується позивачем або іншою особою, якій законом надано право звертатися до суду в інтересах іншої особи. Після подачі позовної заяви і відкриття провадження у справі, суддя пропонує відповідачу подати наступну заяву по суті справи – відзив. У відзиві відповідач викладає заперечення проти позову. Відзив подається в строк, встановлений судом, який не може бути меншим 15 днів з дня вручення ухвали про відкриття провадження у справі. У разі ненадання відповідачем відзиву у встановлений судом строк без поважних причин суд вирішує справу за наявними матеріалами. Водночас, позивач має право надати суду відповідь на відзив відповідача. У відповіді на відзив позивач викладає свої пояснення, міркування і аргументи щодо наведених відповідачем у відзиві заперечень і мотиви їх визнання або відхилення. Відповідь на відзив подається в строк, встановлений судом. Суд має встановити такий строк подання відповіді на відзив, який дозволить позивачу підготувати свої міркування, аргументи та відповідні докази, іншим учасникам справи – отримати відповідь на відзив завчасно до початку розгляду справи по суті, а відповідачу – надати учасникам справи заперечення завчасно до початку розгляду справи по суті. У запереченні відповідач викладає свої пояснення, міркування і аргументи щодо наведених позивачем у відповіді на відзив пояснень, міркувань і аргументів і мотиви їх визнання або відхилення. Треті особи, які беруть участь у справі, мають право подати до суду пояснення щодо позову або відзиву, залежно від того, на стороні якої з учасників справи бере участь третя особа. У поясненнях третьої особи щодо позову або відзиву третя особа, яка не заявляє самостійних вимог щодо предмета спору, викладає свої аргументи і міркування на підтримку або заперечення проти позову.

Підстави, час та черговість подання заяв по суті справи визначаються Главами 1–3 Розділу 2 цього Кодексу.

Дана стаття визначає, що подання заяв по суті справи є правом учасників справи, а не обов'язком. Тобто учасник справи на власний розсуд вирішує, чи слід йому подавати конкретний вид вказаних заяв. Однак, якщо суб'єкт владних повноважень не подасть відзив на позов без поважних причин, суд може кваліфікувати це як визнання позову.

У разі необхідності суд може дозволити учаснику справи подати додаткові пояснення щодо окремого питання, яке виникло при розгляді справи.

Стаття 160. Позовна заява

1. У позовній заяві позивач викладає свої вимоги щодо предмета спору та їх обґрунтування.

2. Позовна заява подається в письмовій формі позивачем або особою, якій законом надано право звертатися до суду в інтересах інших осіб.

3. Позовна заява може бути складена шляхом заповнення бланка позову, наданого судом.

4. На прохання позивача службовцем апарату адміністративного суду може бути надана допомога в оформленні позовної заяви.

5. В позовній заяві зазначаються:

1) найменування суду першої інстанції, до якого подається заява;

2) повне найменування (для юридичних осіб) або ім'я (прізвище, ім'я та по батькові – для фізичних осіб) сторін та інших учасників справи, їх місцезнаходження (для юридичних осіб) або місце проживання чи перебування (для фізичних осіб); поштовий індекс; ідентифікаційний код юридичної особи в Єдиному державному реєстрі підприємств і організацій України (для юридичних осіб, зареєстрованих за законодавством України); реєстраційний номер облікової картки платника податків (для фізичних осіб) за його наявності або номер і серія паспорта для фізичних осіб – громадян України (якщо такі відомості відомі позивачу), відомі номери засобів зв'язку, офіційна електронна адреса або адреса електронної пошти;

3) зазначення ціни позову, обґрунтований розрахунок суми, що стягується, – якщо у позовній заяві містяться вимоги про відшкодування шкоди, заподіяної оскаржуваним рішенням, діями, бездіяльністю суб'єкта владних повноважень;

4) зміст позовних вимог і виклад обставин, якими позивач обґрунтовує свої вимоги, а в разі подання позову до декількох відповідачів – зміст позовних вимог щодо кожного з відповідачів;

5) виклад обставин, якими позивач обґрунтовує свої вимоги; зазначення доказів, що підтверджують вказані обставини;

6) відомості про вжиття заходів досудового врегулювання спору – у випадку, якщо законом встановлений обов'язковий досудовий порядок урегулювання спору;

7) відомості про вжиття заходів забезпечення доказів або позову до подання позовної заяви, якщо такі здійснювалися;

8) перелік документів та інших доказів, що додаються до заяви; зазначення доказів, які не можуть бути подані разом із позовною заявою (за наявності), зазначення щодо наявності у позивача або іншої особи оригіналів письмових або електронних доказів, копії яких додано до заяви;

9) у справах щодо оскарження рішень, дій та бездіяльності суб'єкта владних повноважень – обґрунтування порушення оскаржуваними рішеннями, діями чи бездіяльністю прав, свобод, інтересів позивача;

10) у справах щодо оскарження нормативно-правових актів – відомості про застосування оскаржуваного нормативно-правового акта до позивача або належність позивача до суб'єктів правовідносин, у яких застосовується або буде застосовано цей акт;

11) власне письмове підтвердження позивача про те, що ним не подано іншого позову (позовів) до цього самого відповідача (відповідачів) з тим самим предметом та з тих самих підстав.

6. Якщо позовна заява подається представником, то у ній додатково зазначаються відомості, визначені у пункті 2 частини п'ятої цієї статті стосовно представника.

7. У разі пред'явлення позову особою, якій законом надано право звертатися до суду в інтересах іншої особи, в заяві повинні бути зазначені підстави такого звернення.

8. Якщо позовна заява подається особою, звільненою від сплати судового збору відповідно до закону, у ній зазначаються підстави звільнення позивача від сплати судового збору.

9. У позовній заяві можуть бути вказані й інші відомості, необхідні для правильного вирішення спору.

Позовна заява – документ, який пред'являється позивачем до суду в установленій процесуальним законом формі та містить вимогу про примусовий захист порушеного права чи інтересу.

Позовна заява подається виключно в письмовій формі позивачем або особою, якій законом надано право звертатися до суду в інтересах інших осіб. Відповідно до п. 8 ч. 1 ст. 4 цього Кодексу позивачем є особа, на захист прав, свобод та інтересів якої подано позов до адміністративного суду, а також суб'єкт владних повноважень, на виконання повноважень якого подано позов до адміністративного суду. У свою чергу, ч. 2 ст. 46 цього Кодексу визначає, що позивачем в адміністративній справі можуть бути громадяни України, іноземці чи особи без громадянства, підприємства, установи, організації (юридичні особи), суб'єкти владних повноважень. Органи та особи, яким законом надано право звертатися до суду в інтересах інших осіб, вказані у ст. 53 цього Кодексу.

Особа, яка подає позовну заяву, може скласти її самостійно або шляхом заповнення бланка позову, який надається судом.

Службовець апарату адміністративного суду може надавати допомогу в оформленні позовної заяви на прохання позивача.

Частина 5 коментованої статті визначає перелік відомостей, які мають бути зазначені у позовній заяві. Такий перелік не є вичерпним згідно ч. 9 цієї статті. Щодо п. 5 вказаної частини потрібно пам'ятати наступне. Кожна сторона повинна довести ті обставини, на яких ґрунтуються її вимоги та заперечення, крім випадків, встановлених ст. 78 цього Кодексу. В адміністративних справах про протиправність рішень, дій чи бездіяльності суб'єкта владних повноважень обов'язок щодо доказування правомірності свого рішення, дії чи бездіяльності покладається на відповідача (ч. 2 ст. 77 цього Кодексу). Відповідно ст. 72 цього Кодексу доказами в адміністративному судочинстві є будь-які дані, на підставі яких суд встановлює наявність або відсутність обставин (фактів), що обґрунтовують вимоги і заперечення учасників справи, та інші обставини, що мають значення для правильного вирішення справи. Ці дані встановлюються такими засобами: 1) письмовими, речовими і електронними доказами; 2) висновками експертів; 3) показаннями свідків. Процесуальний порядок подання доказів визначений у ст. 79 цього Кодексу.

Щодо п. 6 ч. 5 цієї статті, то слід звернути увагу на те, що сторони вживають заходів для досудового врегулювання спору за домовленістю між собою або у випадках, коли такі заходи є обов'язковими згідно із законом (ч. 1 ст. 17 цього Кодексу).

Що стосується п. 7 ч. 5 цієї статті, то порядок забезпечення доказів регулюється Параграфом 8 Глави 5 Розділу 1 цього Кодексу, а порядок забезпечення позову – Главою 10 Розділу 1 цього Кодексу.

У п. 8 ч. 5 цієї статті потрібно знати, що відповідно до ч. 1 ст. 80 цього Кодексу учасник справи, у разі неможливості самостійно надати докази, вправі подати клопотання про витребування доказів судом. Таке клопотання повинно бути подане в строк, зазначений в частинах 2 та 3 статті 79 цього Кодексу. Якщо таке клопотання заявлено з пропуском встановленого строку, суд залишає його без задоволення, крім випадку, коли особа, яка його подає, обґрунтує неможливість його подання у встановлений строк з причин, що не залежали від неї. У клопотанні про витребування доказів повинні бути зазначені відомості, вказані в ч. 2 ст. 80 цього Кодексу. Про витребування доказів за власною ініціативою або за клопотанням учасника справи, або про відмову у витребуванні доказів суд постановляє ухвалу (ч. 3 ст. 80 цього Кодексу).

У разі подачі позовної заяви представником у ній потрібно зазначити: прізвище, ім'я та по батькові представника; місце його проживання чи перебування, поштовий індекс;

реєстраційний номер облікової картки платника податків за його наявності або номер і серія паспорта; номери засобів зв'язку; офіційна електронна адреса або адреса електронної пошти.

Якщо позов пред'являється особою, якій законом надано право звертатися до суду в інтересах іншої особи (такі особи вказані у ст. 53 цього Кодексу), в заяві потрібно обов'язково зазначити підстави такого звернення.

У разі подання позовної заяви особою, яка звільнена від сплати судового збору відповідно до ст. 5 Закону України «Про судовий збір» від 08.07.2011 р. № 3674-VI, у ній обов'язково вказуються підстави такого звільнення.

Стаття 161. Документи, що додаються до позовної заяви

1. До позовної заяви додаються її копії, а також копії доданих до позовної заяви документів відповідно до кількості учасників справи, крім випадків, визначених частиною другою цієї статті.

2. Суб'єкт владних повноважень при поданні адміністративного позову зобов'язаний додати до позовної заяви доказ надіслання рекомендованим листом з повідомленням про вручення іншим учасникам справи, які не мають офіційної електронної адреси, копії позовної заяви та доданих до неї документів.

3. До позовної заяви додається документ про сплату судового збору у встановленому порядку і розмірі або документи, які підтверджують підстави звільнення від сплати судового збору відповідно до закону.

4. Позивач зобов'язаний додати до позовної заяви всі наявні в нього докази, що підтверджують обставини, на яких ґрунтуються позовні вимоги (якщо подаються письмові чи електронні докази – позивач може додати до позовної заяви копії відповідних доказів).

5. У разі необхідності до позовної заяви додаються клопотання та заяви позивача про розгляд справи за правилами спрощеного позовного провадження, участь у судовому засіданні щодо розгляду справи за правилами спрощеного позовного провадження, звільнення (відстрочення, розстрочення, зменшення) від сплати судового збору, про призначення експертизи, витребування доказів, про забезпечення надання безоплатної правничої допомоги, якщо відповідний орган відмовив у її наданні, тощо.

6. У разі пропуску строку звернення до адміністративного суду позивач зобов'язаний додати до позову заяву про поновлення цього строку та докази поважності причин його пропуску.

7. До заяви про визнання індивідуального акта протиправним чи адміністративного договору недійсним додається також оригінал або копія оспорюваного акта чи договору або засвідчений витяг з нього, а у разі відсутності акта чи договору у позивача – клопотання про його витребування.

Особа, яка подає позовну заяву, повинна подати копії такої заяви та доданих до неї документів у кількості учасників справи. Це правило не стосується суб'єкта владних повноважень, який подає адміністративний позов. Останній зобов'язаний додати до позовної заяви доказ надіслання рекомендованим листом з повідомленням про вручення іншим учасникам справи, які не мають офіційної електронної адреси, копії такої заяви та доданих до неї документів.

Також до позовної заяви потрібно додавати документ про сплату судового збору або документи, які підтверджують підстави звільнення від сплати судового збору. Розмір судового збору, порядок його сплати, звільнення від сплати встановлюються Законом України «Про судовий збір» від 08.07.2011 р. № 3674-VI.

Коментована стаття закріплює обов'язок позивача додавати до позовної заяви всі докази, які підтверджують обставини, на яких ґрунтуються його позовні вимоги. У разі подачі письмових чи електронних доказів, позивач має право додати до позовної заяви копії таких доказів.

Частина 5 коментованої статті надає право позивачу подавати різні види клопотань та заяв. Перелік таких клопотань та заяв не є вичерпним. Вимоги до форми та змісту клопотань та заяв, порядок їх подачі та розгляду встановлений ст. ст. 166, 167 цього Кодексу.

Якщо позивач звернувся до адміністративного суду після спливу строку на таке звернення, тоді він зобов'язаний додати до позову заяву про поновлення такого строку та докази, якими він може підтвердити поважність причини пропуску відповідного строку. Строк звернення до адміністративного суду, наслідки пропущення таких строків та порядок поновлення процесуальних строків визначені у ст. ст. 121–123 цього Кодексу.

У випадках подання заяви про визнання індивідуального акта протиправним або адміністративного договору недійсним, позивач також повинен додати оригінал або копію оспорюваного акта чи договору або засвідчений витяг з нього. Якщо у позивача відсутній вказаний акт або договір, то він повинен додати клопотання про витребування відповідних документів, яке повинно відповідати вимогам, вказаним у ч. 1 ст. 167 цього Кодексу.

Стаття 162. Відзив на позовну заяву (відзив)

1. У відзиві відповідач викладає заперечення проти позову.

2. Відзив повинен містити:

1) найменування (ім'я) позивача і номер справи;

2) повне найменування (для юридичних осіб) або ім'я (прізвище, ім'я та по батькові) (для фізичних осіб) відповідача, його місцезнаходження (для юридичних осіб) або місце проживання чи перебування (для фізичних осіб), ідентифікаційний код юридичної особи в Єдиному державному реєстрі підприємств і організацій України (для юридичних осіб, зареєстрованих за законодавством України), поштовий індекс, реєстраційний номер облікової картки платника податків (для фізичних осіб), за його наявності, або номер і серію паспорта для фізичних осіб – громадян України, номери засобів зв'язку, офіційну електронну адресу або адресу електронної пошти, за наявності;

3) у разі повного або часткового визнання позовних вимог – вимоги, які визнаються відповідачем;

4) обставини, які визнаються відповідачем;

5) заперечення (за наявності) щодо наведених позивачем обставин та правових підстав позову, з якими відповідач не погоджується, із посиланням на відповідні докази та норми права;

6) перелік документів та інших доказів, що додаються до відзиву, та зазначення доказів, які не можуть бути подані разом із відзивом, із зазначенням причин їх неподання.

3. Копія відзиву та доданих до нього документів повинна бути надіслана (надана) іншим учасникам справи одночасно з надісланням (наданням) відзиву до суду.

4. До відзиву додаються:

1) докази, які підтверджують обставини, на яких ґрунтуються заперечення відповідача, якщо такі докази не надані позивачем;

2) документи, що підтверджують надіслання (надання) відзиву і доданих до нього доказів іншим учасникам справи.

5. Відзив подається в строк, встановлений судом, який не може бути меншим п'ятнадцяти днів з дня вручення ухвали про відкриття провадження у справі. Суд має встановити такий строк подання відзиву, який дасть змогу відповідачу підготувати його та відповідні докази, а іншим учасникам справи – отримати відзив до початку першого підготовчого засідання у справі.

6. У разі ненадання відповідачем відзиву у встановлений судом строк без поважних причин суд вирішує справу за наявними матеріалами.

Коментована стаття визначає, що відзив – це документ, у якому відповідач викладає свої заперечення проти позову.

Ч. 2 цієї статті закріплює перелік відомостей, які повинні бути зазначені у відзиві. Даний перелік є вичерпним.

Відповідач повинен надіслати (надати) іншим учасникам справи копію відзиву та доданих до нього документів одночасно із надісланням (наданням) такого відзиву до суду.

Ч. 4 коментованої статті визначає перелік документів, які потрібно додавати до відзиву. Вказаний перелік є вичерпним.

Відповідач має право подати відзив у строк, який встановлений судом. Але такий строк не може бути меншим 15 днів з дня вручення ухвали про відкриття провадження у справі. Строк подання відзиву повинен бути таким, щоб відповідач мав можливість підготувати відзив та свої докази відповідно до вказаних у цій статті вимог. А для інших учасників справи вказаний строк повинен бути таким, щоб вони могли отримати відзив відповідача до початку першого підготовчого засідання у справі.

Якщо відповідач без поважних причин не надає суду відзив у встановлений судом строк, суд має право вирішити справу за наявними матеріалами.

Стаття 163. Відповідь на відзив

1. У відповіді на відзив позивач викладає свої пояснення, міркування та аргументи щодо наведених відповідачем у відзиві заперечень та мотиви їх визнання або відхилення.

2. До відповіді на відзив застосовуються правила, встановлені частинами другою – четвертою статті 162 цього Кодексу.

3. Відповідь на відзив подається в строк, встановлений судом. Суд має встановити такий строк подання відповіді на відзив, який дасть змогу позивачу підготувати свої пояснення, міркування та аргументи та відповідні докази, іншим учасникам справи – отримати відповідь на відзив завчасно до початку розгляду справи по суті, а відповідачу – надати учасникам справи заперечення завчасно до початку розгляду справи по суті.

Коментована стаття визначає, що відповідь на відзив – це документ, в якому позивач викладає свої пояснення, міркування та аргументи щодо заперечень, які відповідач навів у відзиві, та мотиви їх визнання чи відхилення.

Пояснення – це спосіб розкрити нові знання або повідомляти про відносини між різними аспектами вивчених явищ. У поясненнях особа намагається відповісти на питання «чому?» та «як?». Міркування – це зіставлення думок, пов'язання їх задля відповідних висновків, логічне мислення. Міркування можна розглядати як аналіз і синтез даних, їхню оцінку. Аргументи – це істинне судження, за допомогою якого в процесі логічного доведення встановлюється істинність тези. Основними видами аргументу можуть бути очевидні положення, факти, аксіоми, закони науки, визначення понять тощо.

Відповідь на відзив повинна відповідати вимогам, які встановлені частинами 2–4 статті 162 цього Кодексу.

Строк, протягом якого може бути подана відповідь на відзив, встановлюється судом. Цей строк має бути таким, щоб позивач зміг підготувати свої пояснення, міркування, аргументи та докази на їх підтвердження. Для інших учасників справи цей строк має бути таким, щоб вони змогли отримати відповідь на відзив завчасно до початку розгляду справи по суті. А для відповідача цей строк має бути таким, щоб він міг надати учасникам справи свої заперечення завчасно до початку розгляду справи по суті.

Стаття 164. Заперечення

1. У запереченні відповідач викладає свої пояснення, міркування та аргументи щодо наведених позивачем у відповіді на відзив пояснень, міркувань та аргументів і мотиви їх визнання або відхилення.

2. До заперечення застосовуються правила, встановлені частинами другою – четвертою статті 162 цього Кодексу.

3. Заперечення подається в строк, встановлений судом. Суд має встановити такий строк подання заперечення, який дасть змогу іншим учасникам справи отримати заперечення завчасно до початку розгляду справи по суті.

Коментована стаття визначає, що заперечення – це документ, у якому відповідач викладає свої пояснення, міркування та аргументи щодо наведених позивачем у відповіді на відзив

пояснень, міркувань та аргументів і мотиви їх визнання або відхилення. Пояснення – це спосіб розкрити нові знання або повідомляти про відносини між різними аспектами вивчених явищ. У поясненнях особа намагається відповісти на питання «чому?» та «як?». Міркування – це зіставлення думок, пов'язання їх задля відповідних висновків, логічне мислення. Міркування можна розглядати як аналіз і синтез даних, їхню оцінку. Аргументи – це істинне судження, за допомогою якого в процесі логічного доведення встановлюється істинність тези. Основними видами аргументу можуть бути очевидні положення, факти, аксіоми, закони науки, визначення понять тощо.

Заперечення повинно відповідати вимогам, які встановлені у частинах 2–4 статті 162 цього Кодексу.

Строк для подання заперечення встановлюється судом. Цей строк має бути таким, щоб інші учасники справи змогли отримати заперечення завчасно до початку розгляду справи по суті.

Стаття 165. Пояснення третьої особи щодо позову або відзиву

1. У поясненнях третьої особи щодо позову або відзиву третя особа, що не заявляє самостійних вимог на предмет спору, викладає свої аргументи і міркування на підтримку або заперечення проти позову.

2. До пояснень третьої особи застосовуються правила, встановлені частинами другою – четвертою статті 162 цього Кодексу.

3. Пояснення третьої особи подаються в строк, встановлений судом. Суд має встановити такий строк, який дасть змогу третій особі підготувати свої міркування, аргументи та відповідні докази і надати пояснення до позову або відзиву, а іншим учасникам справи – відповідь на такі пояснення завчасно до початку розгляду справи по суті.

Коментована стаття визначає, що пояснення третьої особи щодо позову або відзиву – це документ, у якому третя особа, яка не заявляє самостійних вимог на предмет спору, викладає свої аргументи та міркування на підтримку або заперечення проти позову. Аргументи – це істинне судження, за допомогою якого в процесі логічного доведення встановлюється істинність тези. Основними видами аргументу можуть бути очевидні положення, факти, аксіоми, закони науки, визначення понять тощо. Міркування – це зіставлення думок, пов'язання їх задля відповідних висновків, логічне мислення. Міркування можна розглядати як аналіз і синтез даних, їхню оцінку.

Пояснення третьої особи повинні відповідати вимогам, які встановлені у частинах 2–4 статті 162 цього Кодексу.

Строк для подання пояснень третьої особи встановлюється судом. Цей строк має бути таким, щоб третя особа змогла підготувати свої міркування, аргументи, докази на їх підтвердження, надати пояснення до позову або відзиву завчасно до початку розгляду справи по суті. А для інших учасників справи цей строк має бути таким, щоб вони змогли підготувати відповідь на такі пояснення завчасно до початку розгляду справи по суті.

§ 2. Заяви з процесуальних питань

Стаття 166. Заяви, клопотання і заперечення

1. При розгляді справи судом учасники справи викладають свої вимоги, заперечення, аргументи, пояснення, міркування тощо щодо процесуальних питань у заявах та клопотаннях, а також запереченнях проти заяв і клопотань.

2. Заяви, клопотання і заперечення подаються в письмовій або усній формі. У випадках, визначених цим Кодексом, заяви і клопотання подаються тільки в письмовій формі.

3. Заяви, клопотання і заперечення подаються та розглядаються в порядку, встановленому цим Кодексом. У випадках, коли цим Кодексом такий порядок не встановлений, він встановлюється судом.

Коментована стаття вказує на те, що учасники справи під час розгляду справи мають право викладати свої вимоги, заперечення, аргументи, пояснення, міркування щодо процесуальних питань у таких формах як заява, клопотання, заперечення проти заяви чи клопотання. Вимога – це побажання, прохання, висловлене так, що не припускає заперечень; це потреби, запити, які хто-небудь має або ставить до когось, чогось. Заперечення – це твердження, яке спростовує раніше подану інформацію; це висловлення незгоди з ким-небудь; доказ проти чогось; невизнання існування, значення, доцільності чого-небудь. Аргументи – це істинне судження, за допомогою якого в процесі логічного доведення встановлюється істинність тези. Основними видами аргументу можуть бути очевидні положення, факти, аксіоми, закони науки, визначення понять тощо. Пояснення – це спосіб розкрити нові знання або повідомляти про відносини між різними аспектами вивчених явищ. У поясненнях особа намагається відповісти на питання «чому?» та «як?». Міркування – це зіставлення думок, пов'язання їх задля відповідних висновків, логічне мислення. Міркування можна розглядати як аналіз і синтез даних, їхню оцінку.

Заяви, клопотання та заперечення можуть бути подані як у письмовій формі, так і в усній.

Заяви, клопотання і заперечення подаються та розглядаються в порядку, визначеному ст. 159–183, 204 цього Кодексу. Якщо порядок подання та розгляду заяв, клопотань та заперечень не встановлений цим Кодексом, суд має право самостійно встановити такий порядок.

Стаття 167. Загальні вимоги до форми та змісту письмової заяви, клопотання, заперечення

1. Будь-яка письмова заява, клопотання, заперечення повинні містити:

1) повне найменування (для юридичних осіб) або ім'я (прізвище, ім'я та по батькові) (для фізичних осіб) особи, яка подає заяву чи клопотання або заперечення проти них, її місцезнаходження (для юридичних осіб) або місце проживання чи перебування (для фізичних осіб), ідентифікаційний код юридичної особи в Єдиному державному реєстрі підприємств і організацій України;

2) найменування суду, до якого вона подається;

3) номер справи, прізвище та ініціали судді (суддів), якщо заява (клопотання, заперечення) подається після постановлення ухвали про відкриття провадження у справі;

4) зміст питання, яке має бути розглянуто судом, та прохання заявника;

5) підстави заяви (клопотання, заперечення);

6) перелік документів та інших доказів (за наявності), що додаються до заяви (клопотання, заперечення);

7) інші відомості, які вимагаються цим Кодексом.

Вимога вказати в заяві по суті справи, скарзі, заяві, клопотанні або запереченні ідентифікаційний код юридичної особи в Єдиному державному реєстрі підприємств і організацій України стосується лише юридичних осіб, зареєстрованих за законодавством України. Іноземна юридична особа подає документ, що є доказом її правосуб'єктності за відповідним законом іноземної держави (сертифікат реєстрації, витяг з торгового реєстру тощо).

2. Якщо заяву (клопотання, заперечення) подано без додержання вимог частини першої цієї статті і ці недоліки не дають можливості її розглянути, або якщо вона є очевидно безпідставною та необґрунтованою, суд повертає таку заяву (клопотання, заперечення) заявнику без розгляду.

Частина 1 коментованої статті закріплює перелік відомостей, які мають міститися у заяві, клопотанні, запереченні, які подаються у письмовій формі. Вказаний перелік не є вичерпним.

Одна із вимог, яка вказана у п. 1 ч. 1 цієї статті – вказати ідентифікаційний код юридичної особи в Єдиному державному реєстрі підприємств і організацій України, відноситься тільки до юридичних осіб, які зареєстровані за законодавством України, а саме відповідно до Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань» від 15.05.2003 року № 755-IV. Іноземна юридична особа подає

документ, який підтверджує її правосуб'єктність за законодавством своєї держави. Це може бути сертифікат реєстрації, витяг з торгового реєстру тощо.

Суд не розглядає заяву, клопотання, заперечення та повертає їх заявнику в таких випадках: невідповідність вимогам, вказаним у ч. 1 цієї статті, якщо такі недоліки не дають можливості їх розглянути; якщо вони є очевидно безпідставними та необґрунтованими.

Глава 2. Відкриття провадження у справі

Стаття 168. Пред'явлення позову

1. Позов пред'являється шляхом подання позовної заяви в суд першої інстанції, де вона реєструється та не пізніше наступного дня передається судді.

2. Позивач має право в позовній заяві заявити клопотання про розгляд справи за правилами спрощеного позовного провадження, якщо такий розгляд допускається цим Кодексом.

Коментована стаття визначає порядок пред'явлення позову. Позов пред'являється шляхом подання позовної заяви в суд першої інстанції. Згідно ч. 1 ст. 160 цього Кодексу позовна заява – це документ, у якому позивач викладає свої вимоги щодо предмета спору та їх обґрунтування. Вимоги до форми та змісту позовної заяви вказані у ст. ст. 160, 161 цього Кодексу. Суди першої інстанції виступають суди, які вказані в ст. 22 цього Кодексу. Позовна заява реєструється у відповідному суді та передається судді не пізніше наступного дня.

Відповідно до п. 8 ч. 1 ст. 4 цього Кодексу позивачем є особа, на захист прав, свобод та інтересів якої подано позов до адміністративного суду, а також суб'єкт владних повноважень, на виконання повноважень якого подано позов до адміністративного суду. У поданій позовній заяві позивач має право заявити клопотання про розгляд справи за правилами спрощеного позовного провадження, якщо такий розгляд допускається ст. 257 цього Кодексу.

Стаття 169. Залишення позовної заяви без руху, повернення позовної заяви

1. Суддя, встановивши, що позовну заяву подано без додержання вимог, встановлених статтями 160, 161 цього Кодексу, протягом п'яти днів з дня подання позовної заяви постановляє ухвалу про залишення позовної заяви без руху.

2. В ухвалі про залишення позовної заяви без руху зазначаються недоліки позовної заяви, спосіб і строк їх усунення, який не може перевищувати десяти днів з дня вручення ухвали про залишення позовної заяви без руху. Якщо ухвала про залишення позовної заяви без руху постановляється з підстави несплати судового збору у встановленому законом розмірі, суд в такій ухвалі повинен зазначити точну суму судового збору, яку необхідно сплатити (доплатити).

3. Якщо позивач усунув недоліки позовної заяви у строк, встановлений судом, вона вважається поданою у день первинного її подання до адміністративного суду та приймається до розгляду, про що суд постановляє ухвалу в порядку, встановленому статтею 171 цього Кодексу.

4. Позовна заява повертається позивачеві, якщо:

1) позивач не усунув недоліки позовної заяви, яку залишено без руху, у встановлений судом строк;

2) позивач до відкриття провадження в адміністративній справі подав заяву про її відкликання;

3) позов подано особою, яка не має адміністративної процесуальної дієздатності, не підписано або підписано особою, яка не має права її підписувати, або особою, посадове становище якої не вказано;

4) позивач не надав доказів звернення до відповідача для досудового врегулювання спору у випадках, в яких законом визначено обов'язковість досудового врегулювання.

або на момент звернення позивача із позовом не сплив визначений законом строк для досудового врегулювання спору;

{Пункт 4 частини четвертої статті 169 із змінами, внесеними згідно із Законом № 2234-VIII від 07.12.2017}

5) позивачем подано до цього самого суду інший позов (позови) до цього самого відповідача (відповідачів) з тим самим предметом та з однакових підстав і щодо такого позову (позовів) на час вирішення питання про відкриття провадження у справі, що розглядається, не постановлена ухвала про відкриття або відмову у відкритті провадження у справі, повернення позовної заяви або залишення позову без розгляду;

6) порушено правила об'єднання позовних вимог (крім випадків, в яких є підстави для застосування положень статті 172 цього Кодексу);

7) відсутні підстави для звернення прокурора до суду в інтересах держави або для звернення до суду особи, якій законом надано право звертатися до суду в інтересах іншої особи;

8) якщо позовну заяву із вимогою стягнення грошових коштів, яка ґрунтується на підставі рішення суб'єкта владних повноважень, подано суб'єктом владних повноважень до закінчення строку, визначеного частиною другою статті 122 цього Кодексу;

{Пункт 8 частини четвертої статті 169 із змінами, внесеними згідно із Законом № 2234-VIII від 07.12.2017}

9) у випадках, передбачених частиною другою статті 123 цього Кодексу.

5. Суддя повертає позовну заяву і додані до неї документи без розгляду не пізніше п'яти днів з дня її надходження або з дня закінчення строку на усунення недоліків.

6. Про повернення позовної заяви суд постановляє ухвалу. Копія ухвали про залишення позовної заяви без руху або про повернення позовної заяви надсилається особі, яка подала позовну заяву, не пізніше наступного дня після її постановлення. Копія позовної заяви залишається в суді.

7. Ухвалу про повернення позовної заяви може бути оскаржено. У разі скасування ухвали про повернення позовної заяви за результатами її перегляду та направлення справи для продовження розгляду суд не має права повторно повертати позовну заяву.

8. Повернення позовної заяви не позбавляє права повторного звернення до адміністративного суду в порядку, встановленому законом.

9. У разі повернення позовної заяви з підстави, визначеної пунктом 5 частини четвертої цієї статті, судовий збір, сплачений за подання позову, не повертається.

10. Заяви, скарги, клопотання, визначені цим Кодексом, за подання яких передбачено сплату судового збору, залишаються судом без руху також у випадку, якщо на момент відкриття провадження за відповідною заявою, скаргою, клопотанням суд виявить, що відповідна сума судового збору не зарахована до спеціального фонду Державного бюджету України. Правила цієї частини не застосовуються до заяв про забезпечення доказів або позову.

У разі подання до суду позовної заяви, яка не відповідає вимогам, закріпленим у ст. ст. 160, 161 цього Кодексу, суддя протягом 5 днів із дня такого подання постановляє ухвалу про залишення позовної заяви без руху. Залишення позовної заяви без руху – це тимчасовий захід, який застосовується судом з метою усунення позивачем недоліків позовної заяви та дотримання встановленого порядку її подання. Відповідно до п. 15 ч. 1 ст. 4 цього Кодексу ухвала – це письмове або усне рішення суду будь-якої інстанції в адміністративній справі, яким вирішуються питання, пов'язані з процедурою розгляду адміністративної справи, та інші процесуальні питання. Ухвала про залишення позовної заяви без руху повинна відповідати ст. 248 цього Кодексу. Порядок набрання ухвалою законної сили встановлений ст. 256 цього Кодексу.

Суддя, який постановляє ухвалу про залишення позовної заяви без руху, повинен обов'язково вказати в ній недоліки позовної заяви, які не відповідають положенням ст. ст. 160, 161 цього Кодексу, спосіб і строк їх усунення. Строк усунення таких недоліків не може перевищувати 10 днів з дня вручення позивачу ухвали про залишення позовної заяви без руху. У випадку постановлення ухвали про залишення позовної заяви без руху через несплату

судового збору в розмірі, який встановлений ст. 4 Закону України «Про судовий збір» від 08.07.2011 року № 3674-VI, суд повинен зазначити в такій ухвалі точну суму судового збору, яку потрібно сплатити або доплатити.

Позовна заява буде вважатися поданою у день її первинного подання до адміністративного суду, якщо позивач усуне недоліки цієї позовної заяви, на які вказав суд, у той строк, який був визначений судом. У такому випадку дана позовна заява приймається до розгляду, про що суд постановляє ухвалу в порядку, який встановлений ст. 171 цього Кодексу. Така ухвала повинна відповідати вимогам ст. 248 цього Кодексу.

Частина 4 коментованої статті закріплює підстави повернення позовної заяви позивачеві. Підстави ці є вичерпними і розширеному тлумаченню не підлягають. Повернення позовної заяви – це така процесуальна дія, яка припиняє розгляд конкретної позовної заяви без вирішення спору по суті, у випадку неможливості її розгляду з підстав, які можуть бути усунуті позивачем.

Повернення позовної заяви та доданих до неї документів здійснюється без її розгляду суддею у строк не пізніше 5 днів з дня надходження її до суду або з дня закінчення строку, який був встановлений для усунення недоліків позовної заяви.

Дана стаття закріплює положення про те, що про повернення позовної заяви позивачу суд постановляє ухвалу. Така ухвала повинна відповідати вимогам, встановленим ст. 248 цього Кодексу. Копія ухвали про залишення позовної заяви без руху або про повернення позовної заяви повинна бути надіслана особі, яка подавала позовну заяву, у строк не пізніше наступного дня після її постановлення. Копія позовної заяви повинна бути залишена в суді.

Ухвала про повернення позовної заяви підлягає оскарженню. Дане положення закріплено в п. 3 ч. 1 ст. 294 цього Кодексу. Якщо після перегляду ухвали про повернення позовної заяви її було скасовано та направлено справу для продовження розгляду, то суд у такому разі не має права повертати позовну заяву повторно. Виключень з даного правила не передбачено.

Така процесуальна дія суду як повернення позовної заяви не позбавляє позивача права на повторне звернення до адміністративного суду. А значить позивач має право знову звернутися в адміністративний суд із позовною заявою в порядку, встановленому цим Кодексом.

Якщо позовну заяву було повернуто через те, що позивачем подано до цього самого суду інший позов (позови) до цього самого відповідача (відповідачів) з тим самим предметом та з однакових підстав і щодо такого позову (позовів) на час вирішення питання про відкриття провадження у справі, що розглядається, не постановлена ухвала про відкриття або відмову у відкритті провадження у справі, повернення позовної заяви або залишення позову без розгляду, то в такому разі судовий збір, який був сплачений за подання позову, не підлягає поверненню.

Заяви, скарги, клопотання, за подання яких сплачується судовий збір, підлягають залишенню судом без руху, якщо на момент відкриття провадження за цією заявою, скаргою, клопотанням судом буде виявлено, що відповідна сума судового збору, передбачена ст. 4 Закону України «Про судовий збір» від 08.07.2011 року № 3674-VI, не зарахована до спеціального фонду Державного бюджету України. Дане правило не стосується заяв про забезпечення доказів або позову, поданих у порядку, встановленому ст. ст. 114–117, 150–158 цього Кодексу.

Стаття 170. Відмова у відкритті провадження в адміністративній справі

1. Суддя відмовляє у відкритті провадження в адміністративній справі, якщо:
 - 1) позов не належить розглядати за правилами адміністративного судочинства;
 - 2) у спорі між тими самими сторонами, про той самий предмет і з тих самих підстав є такі, що набрали законної сили, рішення або постанова суду, ухвала про закриття провадження в адміністративній справі;
 - 3) настала смерть фізичної особи чи припинено юридичну особу, яка не є суб'єктом владних повноважень, які звернулися із позовною заявою або до яких пред'явлено позовну заяву, якщо спірні правовідносини не допускають правонаступництва;

4) у провадженні цього або іншого суду є справа про спір між тими самими сторонами, про той самий предмет і з тих самих підстав.

2. Про відмову у відкритті провадження у справі суддя постановляє ухвалу не пізніше п'яти днів з дня надходження позовної заяви.

3. Копія ухвали про відмову у відкритті провадження в адміністративній справі надсилається особі, яка подала позовну заяву, разом із позовною заявою та усіма доданими до неї матеріалами не пізніше наступного дня після її постановлення. Копія позовної заяви залишається в суді.

4. Ухвалу про відмову у відкритті провадження в адміністративній справі може бути оскаржено. У разі скасування ухвали про відмову у відкритті провадження в адміністративній справі позовна заява вважається поданою в день первісного звернення до суду.

5. Повторне звернення тієї самої особи до адміністративного суду з адміністративним позовом з тих самих предмета і підстав та до того самого відповідача, як той, щодо якого постановлено ухвалу про відмову у відкритті провадження, не допускається.

6. У разі відмови у відкритті провадження в адміністративній справі з підстави, встановленої пунктом 1 частини першої цієї статті, суд повинен роз'яснити заявнику, до юрисдикції якого суду віднесено розгляд такої справи.

Коментована стаття закріплює підстави для відмови у відкритті провадження в адміністративній справі. Перелік таких підстав є вичерпним та не підлягає розширювальному тлумаченню.

У випадку наявності підстави для відмови у відкритті провадження у справі суддя повинен постановити ухвалу про таку відмову у строк не пізніше 5 днів з дня надходження до суду позовної заяви. Така ухвала повинна відповідати вимогам, встановленим ст. 248 цього Кодексу.

Копія ухвали про відмову у відкритті провадження в адміністративній справі повинна бути надіслана особі, яка подала позовну заяву, разом із позовною заявою та усіма доданими до неї матеріалами у строк не пізніше наступного дня після її постановлення. Копія позовної заяви повинна бути залишена в суді.

Ухвала про відмову у відкритті провадження в адміністративній справі підлягає оскарженню. Дане положення закріплено у п. 4 ч. 1 ст. 294 цього Кодексу. Якщо ухвалу про відмову у відкритті провадження в адміністративній справі буде скасовано, то позовна заява буде вважатися поданою в день її первісного подання до суду.

Частина 5 коментованої статті закріплює правило про те, що не допускається повторне звернення тієї самої особи до адміністративного суду з адміністративним позовом з тих самих предмета і підстав та до того самого відповідача, як той, щодо якого вже постановлено ухвалу про відмову у відкритті провадження. Вказане правило має імперативний характер.

Якщо у відкритті провадження в адміністративній справі було відмовлено через те, що позов не належить розглядати за правилами адміністративного судочинства, то суд у такому разі повинен роз'яснити заявнику, до юрисдикції якого суду відноситься розгляд такої справи.

Стаття 171. Відкриття провадження в адміністративній справі

1. Суддя після одержання позовної заяви з'ясовує, чи:

1) подана позовна заява особою, яка має адміністративну процесуальну дієздатність;

2) має представник належні повноваження (якщо позовну заяву подано представником);

3) відповідає позовна заява вимогам, встановленим статтями 160, 161, 172 цього Кодексу;

4) належить позовну заяву розглядати за правилами адміністративного судочинства і чи подано позовну заяву з дотриманням правил підсудності;

5) позов подано у строк, установлений законом (якщо позов подано з пропуском встановленого законом строку звернення до суду, то чи достатньо підстав для визнання причин пропуску строку звернення до суду поважними);

6) немає інших підстав для залишення позовної заяви без руху, повернення позовної заяви або відмови у відкритті провадження в адміністративній справі, встановлених цим Кодексом.

2. Суддя відкриває провадження в адміністративній справі на підставі позовної заяви, якщо відсутні підстави для залишення позовної заяви без руху, її повернення чи відмови у відкритті провадження у справі.

3. Якщо відповідачем у позовній заяві, щодо якої відсутні підстави для залишення її без руху, повернення чи відмови у відкритті провадження у справі, вказана фізична особа, яка не є підприємцем, суддя не пізніше двох днів з дня надходження позовної заяви до суду звертається до відповідного органу реєстрації місця перебування та місця проживання особи щодо надання інформації про зареєстроване місце проживання (перебування) такої фізичної особи.

4. Інформація про місце проживання (перебування) фізичної особи має бути надана протягом трьох днів з дня отримання відповідним органом реєстрації місця проживання та перебування особи відповідного звернення суду.

5. Якщо за результатами отриманої судом інформації буде встановлено, що справа не підсудна цьому суду, суд надсилає справу за підсудністю в порядку, встановленому статтею 29 цього Кодексу.

6. Суддя з метою визначення підсудності може також користуватися даними Єдиного державного демографічного реєстру.

7. Якщо отримана судом інформація не дає можливості встановити зареєстроване у встановленому законом порядку місце проживання (перебування) фізичної особи, суд вирішує питання про відкриття провадження у справі. Виклик такої особи як відповідача у справі здійснюється у порядку, визначеному статтею 130 цього Кодексу.

8. Питання про відкриття провадження в адміністративній справі суддя вирішує протягом п'яти днів з дня надходження до адміністративного суду позовної заяви, заяви про усунення недоліків позовної заяви у разі залишення позовної заяви без руху, або отримання судом у порядку, визначеному частинами третьою – шостою цієї статті, інформації про місце проживання (перебування) фізичної особи.

9. Про прийняття позовної заяви до розгляду та відкриття провадження у справі суд постановляє ухвалу, в якій зазначаються:

1) найменування адміністративного суду, прізвище та ініціали судді, який відкрив провадження в адміністративній справі, номер справи;

2) найменування (для юридичних осіб) або ім'я (прізвище, ім'я та по батькові за його наявності для фізичних осіб) сторін, їх місцезнаходження (для юридичних осіб) або місце проживання (для фізичних осіб);

3) предмет та підстави позову;

4) за якими правилами позовного провадження (загального чи спрощеного) буде розглядатися справа;

5) дата, час і місце підготовчого засідання, якщо справа буде розглядатися за правилами загального позовного провадження;

6) дата, час і місце проведення судового засідання для розгляду справи по суті, якщо справа буде розглядатися за правилами спрощеного позовного провадження з повідомленням (викликом) сторін;

7) результат вирішення заяв і клопотань позивача, що надійшли разом із позовною заявою, якщо їх вирішення не потребує виклику (повідомлення) сторін;

8) строк для подання відповідачем відзиву на позов;

9) строки для подання відповіді на відзив та заперечення, якщо справа буде розглядатися за правилами спрощеного позовного провадження;

10) строк подання пояснень третіми особами, яких було залучено при відкритті провадження у справі;

11) веб-адреса сторінки на офіційному веб-порталі судової влади України в мережі Інтернет, за якою учасники справи можуть отримати інформацію по справі, що розглядається;

12) у разі розгляду справи за місцезнаходженням суб'єкта владних повноважень – повідомлення про наявні в суді матеріали, які підлягають врученню суб'єкту владних повноважень як стороні, та про можливість їх отримання лише безпосередньо у суді.

10. Ухвала про відкриття провадження у справі постановляється з додержанням вимог статті 126 цього Кодексу.

11. Якщо при відкритті провадження у справі було вирішено питання про залучення третіх осіб, позивач не пізніше двох днів з дня вручення копії ухвали про відкриття провадження у справі повинен направити таким третім особам копії позовної заяви з додатками, а докази такого направлення надати суду до початку підготовчого засідання або до початку розгляду справи по суті, якщо справа розглядається за правилами спрощеного позовного провадження.

12. Якщо суд в ухвалі про відкриття провадження у справі за результатами розгляду відповідного клопотання позивача вирішує розглядати справу за правилами спрощеного позовного провадження, суд визначає строк відповідачу для подання заперечень проти розгляду справи за правилами спрощеного позовного провадження, який не може бути меншим п'яти днів з дня вручення ухвали.

13. Суддя, встановивши після відкриття провадження у справі, що позовну заяву подано без додержання вимог, викладених у статтях 160, 161 цього Кодексу, постановляє ухвалу не пізніше наступного дня, в якій зазначаються підстави залишення заяви без руху, про що повідомляє позивача і надає йому строк для усунення недоліків, який не може перевищувати п'яти днів з дня вручення позивачу ухвали.

14. Якщо позивач усунув недоліки позовної заяви у строк, встановлений судом, суд продовжує розгляд справи, про що постановляє ухвалу не пізніше наступного дня з дня отримання інформації про усунення недоліків.

15. Якщо позивач не усунув недоліки позовної заяви у строк, встановлений судом, позовна заява залишається без розгляду.

Після отримання позовної заяви суддя повинен з'ясувати наступні питання:

– чи подана позовна заява особою, яка має адміністративну процесуальну дієздатність. Особи, які мають адміністративну процесуальну дієздатність, вказані в частинах 2 та 3 ст. 43 цього Кодексу.

– чи має представник належні повноваження (якщо позовну заяву подано представником). Документи, що підтверджують повноваження представників, вказані у ст. 59 цього Кодексу, чи відповідає позовна заява вимогам, які встановлені ст. ст. 160, 161, 172 цього Кодексу, чи належить позовну заяву розглядати за правилами адміністративного судочинства і чи подано позовну заяву з дотриманням правил підсудності. Справи, на які поширюється юрисдикція адміністративних судів, вказані у ст. 19 цього Кодексу. Правила підсудності встановлені ст. ст. 22–30 цього Кодексу,

– чи подано позов у строк, установлений законом. Строк звернення до адміністративного суду встановлений ст. 122 цього Кодексу. Наслідки пропуску строків звернення до адміністративного суду встановлені ст. 123 цього Кодексу. Якщо позов подано з пропуском встановленого строку звернення до суду, то суддя повинен з'ясувати, чи достатньо підстав для визнання причин пропуску строку звернення до суду поважними, чи немає інших підстав для залишення позовної заяви без руху, повернення позовної заяви або відмови у відкритті провадження в адміністративній справі, встановлених ст. ст. 169, 170 цього Кодексу.

Якщо відсутні підстави для залишення позовної заяви без руху, її повернення чи відмови у відкритті провадження у справі, передбачені ст. ст. 169, 170 цього Кодексу, то суддя відкриває провадження в адміністративній справі на підставі поданої позовної заяви.

Якщо в позовній заяві, щодо якої відсутні підстави для залишення її без руху, повернення чи відмови у відкритті провадження у справі, передбачені ст. ст. 169, 170 цього Кодексу, відповідачем вказана фізична особа, яка не є підприємцем, суддя повинен звернутися до відповідного органу реєстрації місця перебування та місця проживання особи для надання інформації про зареєстроване місце проживання (перебування) такої фізичної особи у строк не пізніше 2 днів з дня надходження позовної заяви до суду.

Відповідний орган реєстрації місця проживання та перебування особи зобов'язаний надати інформацію про місце проживання (перебування) фізичної особи у строк протягом 3 днів з дня отримання цим органом відповідного звернення суду.

Якщо внаслідок отримання судом вказаної вище інформації буде встановлено, що справа не підсудна цьому суду, тоді в такому випадку суд повинен надіслати справу за підсудністю в порядку, який встановлений ст. 29 цього Кодексу.

Для визначення підсудності суддя також має право користуватися даними Єдиного державного демографічного реєстру. Відповідно до ч. 1 ст. 4 Закону України «Про Єдиний державний демографічний реєстр та документи, що підтверджують громадянство України, посвідчують особу чи її спеціальний статус» від 20.11.2012 року № 5492-VI Єдиний державний демографічний реєстр – це електронна інформаційно-телекомунікаційна система, призначена для зберігання, захисту, обробки, використання і поширення визначеної цим Законом інформації про особу та про документи, що оформлюються із застосуванням засобів Реєстру, із забезпеченням дотримання гарантованих Конституцією України свободи пересування і вільного вибору місця проживання, заборони втручання в особисте та сімейне життя, інших прав і свобод людини та громадянина. Порядок надання інформації з Єдиного державного демографічного реєстру закріплений у Порядку ведення Єдиного державного демографічного реєстру та надання з нього інформації, взаємодії між уповноваженими суб'єктами, а також здійснення ідентифікації та верифікації, який затверджений Постановою Кабінету Міністрів України від 18.10.2017 року № 784.

Якщо після отримання судом вищезгаданої інформації все одно не можливо встановити зареєстроване у встановленому законом порядку місце проживання (перебування) фізичної особи, тоді суд вирішує питання про відкриття провадження у справі. Виклик такої особи як відповідача у справі буде здійснюватися у порядку, який визначений для виклику (повідомлення) відповідача, місце проживання (перебування) якого невідоме, встановленого ст. 130 цього Кодексу.

Суддя вирішує питання про відкриття провадження в адміністративній справі у строк протягом 5 днів з дня надходження до адміністративного суду позовної заяви, заяви про усунення недоліків позовної заяви у разі залишення позовної заяви без руху, або отримання судом інформації про місце проживання (перебування) фізичної особи у порядку, визначеному частинами 3–6 цієї статті.

Частина 9 коментованої статті закріплює положення про те, що про прийняття позовної заяви до розгляду та відкриття провадження у справі суд постановляє ухвалу. Також у цій частині наводиться перелік відомостей, які мають бути зазначені в даній ухвалі.

Ухвала про відкриття провадження у справі повинна бути постановлена з дотриманням вимог, які зазначені у ст. 248 цього Кодексу.

Якщо при відкритті провадження у справі судом було вирішено питання про залучення третіх осіб, тоді у позивача виникає обов'язок направити таким третім особам копії позовної заяви з додатками у строк не пізніше 2 днів з дня вручення позивачу копії ухвали про відкриття провадження у справі. Докази такого направлення третім особам позивач повинен надати суду до початку підготовчого засідання, а якщо справа розглядається за правилами спрощеного позовного провадження – до початку розгляду справи по суті.

Якщо за результатами розгляду клопотання позивача про розгляд справи за правилами спрощеного позовного провадження суд в ухвалі про відкриття провадження у справі вирішує розглядати справу за цими правилами, тоді суд повинен визначити відповідачу строк для подання заперечень проти розгляду справи за правилами спрощеного позовного провадження. Такий строк не може бути меншим 5 днів з дня вручення відповідачу ухвали про відкриття провадження у справі.

Якщо після відкриття провадження у справі суддя встановить, що позовна заява подана без дотримання вимог, які вказані у ст. ст. 160, 161 цього Кодексу, тоді він у строк не пізніше наступного дня постановляє ухвалу про залишення заяви без руху. В такій ухвалі суддя обов'язково зазначає підстави залишення заяви без руху. Про постановлення такої ухвали суддя повідомляє позивача та надає йому строк для усунення вказаних недоліків. Такий строк не може перевищувати 5 днів з дня вручення позивачу ухвали про залишення заяви без руху.

Суд продовжує розгляд справи, якщо позивач усуне недоліки позовної заяви у строк, який був встановлений судом. Про це суд постановляє ухвалу в строк не пізніше наступного дня з дня отримання інформації про усунення недоліків позивачем.

У випадку не усунення позивачем недоліків позовної заяви у строк, який був встановлений судом, позовна заява залишається без розгляду.

Стаття 172. Об'єднання і роз'єднання позовів

1. В одній позовній заяві може бути об'єднано декілька вимог, пов'язаних між собою підставою виникнення або поданими доказами, основні та похідні позовні вимоги.

2. Суд з урахуванням положень частини першої цієї статті може за клопотанням учасника справи або з власної ініціативи об'єднати в одне провадження декілька справ за позовами:

- 1) одного й того самого позивача до одного й того самого відповідача;
- 2) одного й того самого позивача до різних відповідачів;
- 3) різних позивачів до одного й того самого відповідача.

3. Об'єднання справ в одне провадження допускається до початку підготовчого засідання, а у спрощеному позовному провадженні – до початку розгляду справи по суті у кожній із справ.

4. Не допускається об'єднання в одне провадження кількох вимог, які належить розглядати в порядку різного судочинства, якщо інше не встановлено законом.

5. Не допускається об'єднання в одне провадження кількох вимог, щодо яких законом визначена виключна підсудність різним судам.

6. Суд за клопотанням учасника справи або з власної ініціативи вправі до початку розгляду справи по суті роз'єднати позовні вимоги, виділивши одну або декілька об'єднаних вимог в самостійне провадження, якщо це сприятиме виконанню завдання адміністративного судочинства.

Розгляд позовних вимог, виділених у самостійне провадження, здійснює суддя, який прийняв рішення про роз'єднання позовних вимог.

7. Про об'єднання справ в одне провадження або роз'єднання позовних вимог, про відмову в об'єднанні справ в одне провадження, роз'єднанні позовних вимог суд постановляє ухвалу.

8. Справи, що перебувають у провадженні адміністративного суду, в разі об'єднання їх в одне провадження, передаються на розгляд судді, який раніше за інших суддів відкрив провадження у справі.

9. Якщо провадження у справах було відкрито в один день, справи в разі об'єднання їх в одне провадження передаються на розгляд судді, який першим прийняв рішення про їх об'єднання.

10. Справи, об'єднані в одне провадження, роз'єднанню не підлягають.

Коментована стаття надає можливість об'єднати декілька вимог, які пов'язані між собою підставою виникнення або поданими доказами, в одній позовній заяві, а також об'єднати основні та похідні позовні вимоги.

Враховуючи положення частини 1 цієї статті, суд може як за клопотанням учасника справи, так і з власної ініціативи об'єднати в одне провадження декілька справ за такими позовами:

- 1) одного й того самого позивача до одного й того самого відповідача;
- 2) одного й того самого позивача до різних відповідачів;
- 3) різних позивачів до одного й того самого відповідача.

У загальному позовному провадженні об'єднання справ в одне провадження допускається до початку підготовчого засідання. У спрощеному позовному провадженні об'єднання справ в одне провадження допускається до початку розгляду справи по суті у кожній із справ.

Частина 4 коментованої статті забороняє об'єднувати в одне провадження кілька вимог, які належить розглядати в порядку різного судочинства (адміністративного, господарського, кримінального, цивільного), якщо інше не встановлено законом.

Частина 5 коментованої статті забороняє об'єднувати в одне провадження кілька вимог, щодо яких законом визначена виключна підсудність різним судам. Виключна підсудність адміністративних справ визначена ст. 27 цього Кодексу.

Суд має право як за клопотанням учасника справи, так і з власної ініціативи роз'єднати позовні вимоги до початку розгляду справи по суті, виділивши одну або декілька об'єднаних вимог у самостійне провадження. Таку процесуальну дію суд може здійснити, якщо це сприятиме виконанню завдання адміністративного судочинства, яке визначено у ч. 1 ст. 2 цього Кодексу.

Розглядати позовні вимоги, які виділені у самостійне провадження, буде суддя, який прийняв рішення про роз'єднання позовних вимог.

Про об'єднання справ в одне провадження або роз'єднання позовних вимог, про відмову в об'єднанні справ в одне провадження, роз'єднанні позовних вимог суд постановляє ухвалу. Така ухвала повинна відповідати вимогам, які встановлені ст. 248 цього Кодексу.

У разі об'єднання в одне провадження справ, які перебувають у провадженні адміністративного суду, вони передаються на розгляд тому судді, який раніше від інших суддів відкрив провадження у справі.

У разі об'єднання в одне провадження справ, провадження щодо яких було відкрито в один і той самий день, такі справи передаються на розгляд тому судді, який першим (раніше від інших суддів) прийняв рішення про їх об'єднання.

Справи, які були об'єднані в одне провадження, роз'єднанню не підлягають. Винятків із вказаного правила не передбачено.

Глава 3. Підготовче провадження

Стаття 173. Завдання та строк підготовчого провадження

1. Підготовку справи до судового розгляду здійснює суддя адміністративного суду, який відкрив провадження в адміністративній справі.

2. Завданням підготовчого провадження є:

- 1) остаточне визначення предмета спору та характеру спірних правовідносин, позовних вимог та складу учасників судового процесу;
- 2) з'ясування заперечень проти позовних вимог;
- 3) визначення обставин справи, які підлягають встановленню, та збирання відповідних доказів;

4) вирішення відводів;

5) визначення порядку розгляду справи;

6) вчинення інших дій з метою забезпечення правильного, своєчасного і безперешкодного розгляду справи по суті.

3. Підготовче провадження починається відкриттям провадження у справі і закінчується закриттям підготовчого засідання.

4. Підготовче провадження має бути проведене протягом шістдесяти днів з дня відкриття провадження у справі. У виняткових випадках для належної підготовки справи для розгляду по суті цей строк може бути продовжений не більше ніж на тридцять днів за клопотанням однієї із сторін або з ініціативи суду.

Коментована стаття закріплює, що підготовку справи до судового розгляду здійснює той суддя адміністративного суду, який відкрив провадження в адміністративній справі. Порядок відкриття провадження в адміністративній справі визначений у ст. 171 цього Кодексу.

Частина 2 цієї статті закріплює завдання підготовчого провадження, тобто вказує на те, які дії повинен здійснити суддя під час підготовки справи до судового розгляду. Такими діями є наступні: остаточне визначити предмет спору та характер спірних правовідносин, позовні вимоги та склад учасників судового процесу. Такі дії суддя здійснює відповідно до ст. ст. 19–21 та Глави 4 розділу 1 цього Кодексу.

З'ясувати заперечення проти позовних вимог. Заперечення проти позовних вимог повинні відповідати ст. 162 цього Кодексу.

Визначити обставини справи, які підлягають встановленню, та зібрати відповідні докази. Дані дії здійснюються суддею відповідно до Глави 5 Розділу 1 цього Кодексу.

Вирішити відводи. Підстави для відводу та порядок їх вирішення регулюється ст. 36–41 цього Кодексу.

Визначити порядок розгляду справи. Порядок розгляду справи повинен відповідати нормам Глави 6 Розділу 2 цього Кодексу. Вчинити інші дії з метою забезпечення правильного, своєчасного і безперешкодного розгляду справи по суті. Тобто перелік дій, визначений даною нормою, які повинен здійснити суддя під час підготовки справи до судового розгляду, не є вичерпним.

Підготовче провадження триває з моменту відкриття провадження у справі й до моменту закриття підготовчого засідання.

Дана стаття закріплює максимальний строк підготовчого провадження – воно має бути проведене протягом 60 днів з дня відкриття провадження у справі. Винятком може бути випадок, коли для належної підготовки справи для розгляду по суті потрібен більший строк, ніж 60 днів, тоді цей строк може бути продовжений за клопотанням однієї із сторін або з ініціативи суду максимум на 30 днів.

Стаття 174. Надіслання копії ухвали про відкриття провадження у справі, копії позовної заяви та доданих до неї документів

1. Ухвала про відкриття провадження у справі надсилається учасникам справи, а також іншим особам, якщо від них витребовуються докази, в порядку, встановленому статтею 251 цього Кодексу.

2. Одночасно з копією ухвали про відкриття провадження у справі учасникам справи надсилається копія позовної заяви з копіями доданих до неї документів.

1–2. Ухвала про відкриття провадження у справі повинна бути надіслана учасникам справи. Дана ухвала також повинна бути надіслана іншим особам у випадку, якщо від них витребовуються докази. Надіслання ухвали про відкриття провадження у справі здійснюється у порядку, встановленому ст. 251 цього Кодексу.

Разом із копією ухвали про відкриття провадження у справі учасникам справи повинна бути надіслана копія позовної заяви з копіями доданих до неї документів.

Стаття 175. Подання відзиву

1. У строк, встановлений судом в ухвалі про відкриття провадження у справі, відповідач має право надіслати:

1) суду – відзив на позовну заяву і всі письмові та електронні докази (які можливо доставити до суду), висновки експертів і заяви свідків, що підтверджують заперечення проти позову;

2) позивачу, іншим відповідачам, третім особам – копію відзиву та доданих до нього документів.

2. У разі ненадання відповідачем відзиву у встановлений судом строк без поважних причин суд має право вирішити спір за наявними матеріалами справи.

Коментована стаття визначає, кому та які документи має право надіслати відповідач у строк, який встановлений судом в ухвалі про відкриття провадження у справі. Отож, відповідач має право надіслати суду такі документи, що підтверджують заперечення проти позову:

відзив на позовну заяву, який повинен відповідати вимогам ст. 162 цього Кодексу; всі письмові та електронні докази (які можливо доставити до суду), які повинні відповідати нормам Параграфу 3, 5 Глави 5 Розділу 1 цього Кодексу; висновки експертів, які повинні відповідати нормам Параграфу 6, 7 Глави 5 Розділу 1 цього Кодексу; заяви свідків.

А позивачу, іншим відповідачам і третім особам відповідач має право надіслати копію відзиву та доданих до нього документів.

Всі вищезазначені види документів відповідач має право надіслати у строк, який встановлений судом в ухвалі про відкриття провадження у справі.

Якщо відповідач без поважних причин не надіслав суду відзив у строк, який був встановлений в ухвалі про відкриття провадження у справі, тоді суд має право вирішити спір за наявними у нього матеріалами справи.

Стаття 176. Подання пояснень третіх осіб щодо позову або відзиву

1. У строк, встановлений судом в ухвалі про відкриття провадження у справі або ухвалі, постановленій у підготовчому засіданні (якщо третіх осіб було залучено у підготовчому засіданні), треті особи, які не заявляють самостійні вимоги щодо предмета спору, мають право подати письмові пояснення щодо позову або відзиву.

2. Учасники справи мають право подати відповідь на такі пояснення до закінчення підготовчого провадження.

Коментована стаття надає право третім особам, які не заявляють самостійні вимоги щодо предмета спору, подати письмові пояснення щодо позову або відзиву. Такі пояснення повинні відповідати вимогам ст. 165 цього Кодексу. Вказані пояснення треті особи можуть подати у строк, який встановлений судом в ухвалі про відкриття провадження у справі або в ухвалі, постановленій у підготовчому засіданні, якщо третіх осіб було залучено у підготовчому засіданні.

До закінчення підготовчого провадження учасники справи мають право подати відповідь на пояснення третіх осіб щодо позову або відзиву.

Стаття 177. Пред'явлення зустрічного позову

1. Відповідач, який не є суб'єктом владних повноважень, має право пред'явити зустрічний позов у строк для подання відзиву.

2. Зустрічний позов приймається до спільного розгляду з первісним позовом, якщо обидва позови взаємопов'язані і спільний їх розгляд є доцільним, зокрема, коли вони виникають з одних правовідносин або коли задоволення зустрічного позову може виключити повністю або частково задоволення первісного позову.

3. Вимоги за зустрічним позовом ухвалою суду об'єднуються в одне провадження з первісним позовом.

4. У випадку подання зустрічного позову у справі, яка розглядається за правилами спрощеного позовного провадження, суд постановляє ухвалу про перехід до розгляду справи за правилами загального позовного провадження.

Дана стаття надає відповідачу, який не є суб'єктом владних повноважень, право пред'явити зустрічний позов у строк, передбачений для подання відзиву. Такий строк вказаний у ст. 162 цього Кодексу.

Зустрічний позов буде прийматися до спільного розгляду з первісним позовом у випадку, якщо ці позови взаємопов'язані між собою і їх спільний розгляд є доцільним. Це може бути тоді, коли зустрічний і первісний позови виникають з одних правовідносин або коли задоволення зустрічного позову може виключити повністю або частково задоволення первісного позову.

Суд об'єднує своєю ухвалою в одне провадження вимоги за зустрічним позовом з вимогами за первісним позовом. Таке об'єднання повинно здійснюватися відповідно до правил, передбачених ст. 172 цього Кодексу.

Якщо зустрічний позов був поданий у справі, яка розглядається за правилами спрощеного позовного провадження, тоді суд переходить до розгляду справи за правилами загального позовного провадження, про що постановляє ухвалу. Така ухвала повинна відповідати вимогам, які встановлені ст. 248 цього Кодексу.

Стаття 178. Форма і зміст зустрічної позовної заяви

1. Зустрічна позовна заява, яка подається з додержанням загальних правил пред'явлення позову, повинна відповідати вимогам статей 160, 161, 172 цього Кодексу.

2. До зустрічної позовної заяви, поданої з порушенням вимог, встановлених частиною першою цієї статті, застосовуються положення статті 169 цього Кодексу.

3. Зустрічна позовна заява, подана з порушенням вимог частин першої та другої цієї статті, повертається заявнику. Копія зустрічної позовної заяви долучається до матеріалів справи.

Коментована стаття закріплює вимоги, яким повинна відповідати зустрічна позовна заява. А саме визначає, що у випадку подання зустрічної позовної заяви з додержанням загальних правил пред'явлення позову, вона повинна відповідати вимогам, які закріплені у ст. ст. 160, 161, 172 цього Кодексу.

Якщо зустрічна позовна заява подана з порушенням вимог, визначених ст. ст. 160, 161, 172 цього Кодексу, тоді до неї застосовуються положення ст. 169 цього Кодексу.

У випадку подання зустрічної позовної заяви з порушенням вимог, які вказані у частині першій та другій коментованої статті, вона повертається заявнику. Копія такої зустрічної позовної заяви долучається до матеріалів справи.

Стаття 179. Мета і строк проведення підготовчого засідання

1. Для виконання завдання підготовчого провадження в кожній судовій справі, яка розглядається за правилами загального позовного провадження, проводиться підготовче засідання.

2. Дата і час підготовчого засідання призначається судом з урахуванням обставин справи і необхідності вчинення відповідних процесуальних дій. Підготовче засідання має бути розпочате не пізніше ніж через тридцять днів з дня відкриття провадження у справі.

Для виконання завдання підготовчого провадження, які визначені у ст. 173 цього Кодексу, в кожній судовій справі, яка розглядається за правилами загального позовного провадження, проводиться підготовче засідання. Таке підготовче засідання повинно проводитися відповідно до положень ст. ст. 180–183 цього Кодексу.

Суд призначає дату і час підготовчого засідання з урахуванням обставин справи та необхідності вчинення відповідних процесуальних дій. Чітко визначений строк, у який має бути розпочате підготовче засідання – не пізніше ніж через 30 днів з дня відкриття провадження у справі.

Стаття 180. Підготовче засідання

1. Підготовче засідання проводиться судом з повідомленням учасників справи.

2. У підготовчому засіданні суд:

1) оголошує склад суду, а також прізвища секретаря судового засідання, перекладача, спеціаліста, з'ясовує наявність підстав для відводів;

2) з'ясовує, чи бажають сторони вирішити спір шляхом примирення або звернутися до суду для проведення врегулювання спору за участю судді;

3) у разі необхідності заслуховує уточнення позовних вимог та заперечень проти них та розглядає відповідні заяви;

4) вирішує питання про вступ у справу інших осіб, заміну неналежного відповідача, заміну позивача, залучення співвідповідача, об'єднання справ і роз'єднання позовних вимог, прийняття зустрічного позову, якщо ці питання не були вирішені раніше;

5) роз'яснює учасникам справи, які обставини входять до предмета доказування, які докази мають бути подані тим чи іншим учасником справи;

6) з'ясовує, чи повідомили сторони про всі обставини справи, які їм відомі;

7) з'ясовує, чи надали сторони докази, на які вони посилаються у позові і відзиві, а також докази, витребувані судом, чи причини їх неподання; пропонує учасникам справи надати суду додаткові докази або пояснення; вирішує питання про проведення огляду письмових, речових та електронних доказів за їх місцезнаходженням; вирішує питання про витребування додаткових доказів та визначає строки їх подання; вирішує питання про забезпечення доказів, якщо ці питання не були вирішені раніше;

- 8) вирішує питання про призначення експертизи, виклик у судові засідання експертів, свідків, залучення перекладача, спеціаліста;
- 9) за клопотанням учасників справи вирішує питання про забезпечення позову;
- 10) вирішує заяви та клопотання учасників справи;
- 11) направляє судові доручення;
- 12) встановлює строки для подання відповіді на відзив та заперечення;
- 13) встановлює строк для подання пояснень третіми особами;
- 14) встановлює строки та порядок врегулювання спору за участю судді за наявності згоди сторін на його проведення;
- 15) призначає справу до розгляду по суті, визначає дату, час і місце проведення судового засідання (засідань) для розгляду справи по суті;
- 16) встановлює порядок з'ясування обставин, на які сторони посилаються як на підставу своїх вимог і заперечень, та порядок дослідження доказів, якими вони обґрунтовуються, під час розгляду справи по суті, про що зазначається в протоколі судового засідання;
- 17) вирішує питання про колегіальний розгляд справи;
- 18) здійснює інші дії, необхідні для забезпечення правильного і своєчасного розгляду справи по суті.

3. Якщо доданий до справи або наданий суду учасником справи для ознайомлення документ або інший доказ викликає обґрунтований сумнів у його достовірності, учасник справи може просити суд виключити його з числа доказів і вирішувати справу на підставі інших доказів або вимагати проведення експертизи.

4. Клопотання та заяви учасника справи з питань, визначених у частині третій цієї статті, подані після закриття підготовчого засідання, залишаються без розгляду, за винятком випадків, коли вони стосуються доказів, поданих після закриття підготовчого засідання.

Коментована стаття закріплює положення про те, що підготовче засідання проводиться судом з повідомленням учасників справи. Таке повідомлення здійснюється відповідно до норм Глави 7 Розділу 1 цього Кодексу.

У підготовчому засіданні суд здійснює наступні дії:

- 1) оголошує склад суду, а також прізвища секретаря судового засідання, перекладача, спеціаліста, з'ясовує наявність підстав для відводів. Такі дії здійснюються відповідно до норм Глави 3 Розділу 1 цього Кодексу.
- 2) з'ясовує, чи бажають сторони вирішити спір шляхом примирення або звернутися до суду для проведення врегулювання спору за участю судді. При цьому суд роз'яснює сторонам норми Глави 4, 5 Розділу 2 цього Кодексу.
- 3) у разі необхідності заслуховує уточнення позовних вимог та заперечень проти них та розглядає відповідні заяви.
- 4) вирішує питання про вступ у справу інших осіб, заміну неналежного відповідача, заміну позивача, залучення співвідповідача, об'єднання справ і роз'єднання позовних вимог, прийняття зустрічного позову, якщо ці питання не були вирішені раніше. Такі дії суддя здійснює, керуючись ст. ст. 48, 172, 177, 178 цього Кодексу.
- 5) роз'яснює учасникам справи, які обставини входять до предмета доказування, які докази мають бути подані тим чи іншим учасником справи. Вказані дії здійснюються суддею, враховуючи положення Глави 5 Розділу 1 цього Кодексу.
- 6) з'ясовує, чи повідомили сторони про всі обставини справи, які їм відомі.
- 7) з'ясовує, чи надали сторони докази, на які вони посилаються у позові і відзиві, а також докази, витребувані судом, чи причини їх неподання; пропонує учасникам справи надати суду додаткові докази або пояснення; вирішує питання про проведення огляду письмових, речових та електронних доказів за їх місцезнаходженням; вирішує питання про витребування додаткових доказів та визначає строки їх подання; вирішує питання про забезпечення доказів, якщо ці питання не були вирішені раніше. Такі дії здійснюються з урахуванням положень норм Глави 5 Розділу 1 цього Кодексу.

8) вирішує питання про призначення експертизи, виклик у судове засідання експертів, свідків, залучення перекладача, спеціаліста. Названі дії повинні здійснюватися відповідно до ст. ст. 65–71 та Параграфу 2, 6, 7 Глави 5 Розділу 1 цього Кодексу.

9) за клопотанням учасників справи вирішує питання про забезпечення позову. Питання про забезпечення позову вирішується відповідно до Глави 10 Розділу 1 цього Кодексу.

10) вирішує заяви та клопотання учасників справи. Дані заяви і клопотання повинні бути подані відповідно до норм Параграфу 2 Розділу 2 цього Кодексу.

11) направляє судові доручення. Направлення судових доручень здійснюється відповідно до ст. ст. 83–86 цього Кодексу.

12) встановлює строки для подання відповіді на відзив та заперечення. Такі строки повинні бути встановлені, враховуючи положення ст. ст. 163, 164 цього Кодексу.

13) встановлює строк для подання пояснень третіми особами. Такий строк встановлюється з урахуванням положень ст. 165 цього Кодексу.

14) встановлює строки та порядок врегулювання спору за участю судді за наявності згоди сторін на його проведення. Такі дії здійснюються, керуючись Главою 4 Розділу 2 цього Кодексу.

15) призначає справу до розгляду по суті, визначає дату, час і місце проведення судового засідання (засідань) для розгляду справи по суті. Названі дії здійснюються суддею, враховуючи положення ст. ст. 193, 194 цього Кодексу.

16) встановлює порядок з'ясування обставин, на які сторони посилаються як на підставу своїх вимог і заперечень, та порядок дослідження доказів, якими вони обґрунтовуються, під час розгляду справи по суті, про що зазначається в протоколі судового засідання.

17) вирішує питання про колегіальний розгляд справи. Дане питання вирішується з урахуванням ст. 33 цього Кодексу.

18) здійснює інші дії, необхідні для забезпечення правильного і своєчасного розгляду справи по суті. Отож, перелік дій, які можуть здійснюватися суддею у підготовчому засіданні, не є вичерпним.

Якщо документ або інший доказ, який доданий до справи або наданий суду учасником справи для ознайомлення, викликає обґрунтований сумнів у його достовірності, тоді учасник справи може просити суд виключити його з числа доказів і вирішувати справу на підставі інших доказів. Або у такому випадку учасник справи може вимагати проведення експертизи відповідно до ст. ст. 101–113 цього Кодексу.

У випадку подання учасником справи клопотань та заяв з питань, визначених у ч. 3 цієї статті, після закриття підготовчого засідання вони залишаються без розгляду. Винятком з даного правила є випадок, коли такі клопотання та заяви стосуються доказів, які подані після закриття підготовчого засідання.

Стаття 181. Порядок проведення підготовчого засідання

1. Підготовче засідання проводиться за правилами, встановленими главою 6 розділу II цього Кодексу, з урахуванням особливостей підготовчого засідання, встановлених цією главою.

2. Суд відкладає підготовче засідання в межах визначеного цим Кодексом строку підготовчого провадження у випадках:

1) визначених пунктами 1–3, 5 частини другої статті 205 цього Кодексу;

2) залучення до участі або вступу у справу третьої особи, заміни позивача, заміни неналежного відповідача, залучення співвідповідача;

3) в інших випадках, коли питання, визначені частиною другою статті 180 цього Кодексу, не можуть бути розглянуті у даному підготовчому засіданні.

3. У зв'язку із заміною неналежного відповідача, заміною позивача, залученням співвідповідача такі особи мають право подати клопотання про розгляд справи спочатку не пізніше двох днів з дня вручення відповідної ухвали. Якщо таке клопотання не буде подане у вказаний строк, суд продовжує розгляд справи.

4. У зв'язку зі вступом у справу третьої особи, яка заявляє самостійні вимоги щодо предмета спору, така особа, а також інші учасники справи мають право подати клопо-

тання про розгляд справи спочатку не пізніше двох днів з дня вручення їм відповідної ухвали. Якщо таке клопотання не буде подане у вказаний строк, суд продовжує розгляд справи.

5. Якщо розгляд справи у випадках, визначених цим Кодексом, починається спочатку, суд призначає та проводить підготовче засідання спочатку в загальному порядку, крім випадку ухвалення рішення про колегіальний розгляд справи, коли підготовче засідання проводиться спочатку лише у разі, якщо суд дійшов висновку про необхідність його проведення.

6. Суд може оголосити перерву у підготовчому засіданні у разі необхідності, зокрема, у випадках:

- 1) необхідності заміни відведеного експерта, перекладача, спеціаліста;
- 2) невиконання учасником справи вимог ухвали про відкриття провадження у справі у встановлений судом строк, якщо таке невиконання перешкоджає завершенню підготовчого провадження;
- 3) неподання витребуваних доказів особою, яка не є учасником судового процесу;
- 4) необхідності витребування нових (додаткових) доказів.

7. Якщо під час підготовчого судового засідання вирішені питання, зазначені у частині другій статті 180 цього Кодексу, за письмовою згодою всіх учасників справи розгляд справи по суті може бути розпочатий у той самий день після закінчення підготовчого судового засідання.

8. У разі відкладення підготовчого засідання або оголошення перерви підготовче засідання продовжується зі стадії, на якій засідання було відкладене або у ньому була оголошена перерва.

Дана стаття закріплює положення про те, що підготовче засідання проводиться за правилами, які встановлені Главою 6 Розділу 2 цього Кодексу, враховуючи особливості підготовчого засідання, які встановлені Главою 3 Розділу 2 цього Кодексу.

Суд може відкласти підготовче засідання у межах строку підготовчого провадження, який визначений ст. 173 цього Кодексу, в наступних випадках:

- 1) визначених пунктами 1–3, 5 ч. 2 ст. 205 цього Кодексу;
- 2) залучення до участі або вступу у справу третьої особи, заміни позивача, заміни неналежного відповідача, залучення співвідповідача;
- 3) в інших випадках, коли питання, визначені ч. 2 ст. 180 цього Кодексу, не можуть бути розглянуті у даному підготовчому засіданні.

У випадку заміни неналежного відповідача, заміни позивача, залучення співвідповідача, яке здійснюється відповідно до ст. 48 цього Кодексу, такі особи можуть подати клопотання про розгляд справи спочатку. Таке клопотання може бути подане в строк – не пізніше 2 днів з дня вручення відповідної ухвали про заміну неналежної сторони чи залучення співвідповідача. Якщо вказане клопотання не буде подане у цей строк, тоді суд продовжує розгляд справи.

У разі вступу в справу третьої особи, яка заявляє самостійні вимоги щодо предмета спору, яке здійснюється відповідно до ст. 49 цього Кодексу, така особа та інші учасники справи можуть подати клопотання про розгляд справи спочатку. Таке клопотання може бути подане в строк – не пізніше 2 днів з дня вручення їм відповідної ухвали про залучення третіх осіб до участі у справі. Якщо вказане клопотання не буде подане у цей строк, тоді суд продовжує розгляд справи.

Якщо у визначених цим Кодексом випадках розгляд справи починається спочатку, тоді суд призначає та проводить підготовче засідання спочатку в загальному порядку, визначеному цією статтею та ст. ст. 179, 180 цього Кодексу. Винятком із вказаного правила є випадок ухвалення рішення про колегіальний розгляд справи відповідно до ст. 33 цього Кодексу. У такому випадку підготовче засідання проводиться спочатку лише у разі, якщо суд вбачає в цьому необхідність.

У разі необхідності суд може оголосити перерву у підготовчому засіданні у наступних випадках:

1) необхідності заміни відведеного експерта, перекладача, спеціаліста;
2) невиконання учасником справи вимог ухвали про відкриття провадження у справі у встановлений судом строк, якщо таке невиконання перешкоджає завершенню підготовчого провадження;

3) неподання витребуваних доказів особою, яка не є учасником судового процесу;
4) необхідності витребування нових (додаткових) доказів.

Розгляд справи по суті може бути розпочатий у той самий день після закінчення підготовчого судового засідання у разі подання письмової згоди на це всіх учасників справи. Однак, це можливо тільки після вирішення під час підготовчого судового засідання питань, зазначених у ч. 2 ст. 180 цього Кодексу.

Коментована стаття закріплює правило про те, що у випадку відкладення підготовчого засідання відповідно до ч. 2 цієї статті або оголошення перерви відповідно до ч. 6 цієї статті підготовче засідання повинно бути продовжене зі стадії, на якій його було відкладено або у ньому була оголошена перерва.

Стаття 182. Подання відповіді на відзив та заперечення

1. У строк, встановлений судом, позивач має право подати відповідь на відзив, а відповідач – заперечення.

2. Інші учасники справи мають право подати свої письмові пояснення щодо відповіді на відзив та заперечення до закінчення підготовчого провадження, якщо судом не встановлено інший строк.

Дана стаття надає право позивачу подати відповідь на відзив, а відповідачу – заперечення. Такі дії вказані особи мають право вчинити у строк, який встановлений судом відповідно до ст. ст. 163, 164 цього Кодексу.

Іншим учасникам справи надано право подавати свої письмові пояснення щодо відповіді на відзив та заперечення до моменту закінчення підготовчого провадження, якщо суд не встановить інший строк для таких дій.

Стаття 183. Судові рішення у підготовчому засіданні

1. У підготовчому засіданні суд постановляє ухвалу (ухвали) про процесуальні дії, що необхідно вчинити до закінчення підготовчого провадження та початку судового розгляду справи по суті.

2. За результатами підготовчого засідання суд постановляє ухвалу про:

1) залишення позовної заяви без розгляду;

2) закриття провадження у справі;

3) закриття підготовчого провадження та призначення справи до судового розгляду по суті.

3. За результатами підготовчого провадження суд ухвалює рішення суду у випадку визнання позову відповідачем.

4. Ухвалення в підготовчому засіданні судового рішення у разі відмови від позову, визнання позову, примирення сторін проводиться в порядку, встановленому статтями 189, 190 цього Кодексу.

5. Суд з'ясовує думку сторін щодо дати призначення судового засідання для розгляду справи по суті.

Під час підготовчого засідання суд повинен постановити ухвалу (ухвали) про процесуальні дії, які необхідно вчинити до моменту закінчення підготовчого провадження та початку судового розгляду справи по суті. Така ухвала повинна відповідати вимогам ст. 248 цього Кодексу.

За результатами підготовчого засідання суд може постановити одну із наступних видів ухвал:

1) про залишення позовної заяви без розгляду. Таку ухвалу суд має право постановити у випадках, визначених ст. 240 цього Кодексу;

2) про закриття провадження у справі. Такий вид ухвали суд має право постановити, керуючись положеннями ст. ст. 238, 239 цього Кодексу;

3) закриття підготовчого провадження та призначення справи до судового розгляду по суті. При призначенні справи до судового розгляду по суті суд повинен враховувати строки розгляду адміністративної справи, які визначені у ст. 193 цього Кодексу.

Суд може ухвалити рішення суду за результатами підготовчого провадження, якщо відповідач визнає позов. Порядок визнання позову відповідачем врегульований ст. 189 цього Кодексу.

У разі відмови від позову, визнання позову чи примирення сторін, яке може здійснюватися відповідно до Глави 5 Розділу 2 цього Кодексу, ухвалення судового рішення у підготовчому засіданні повинно проводитися у порядку, який встановлений ст. ст. 189, 190 цього Кодексу. Судове рішення повинно ухвалюватися, враховуючи положення ст. ст. 242–247 цього Кодексу.

При призначенні судового засідання для розгляду справи по суті суд повинен з'ясувати думку сторін щодо дати такого судового засідання. При цьому суд повинен керуватися положеннями ст. 193 цього Кодексу, яка закріплює строки розгляду адміністративної справи.

Глава 4. Врегулювання спору за участю судді

Стаття 184. Підстави проведення врегулювання спору за участю судді

1. Врегулювання спору за участю судді проводиться за згодою сторін до початку розгляду справи по суті.

2. Проведення врегулювання спору за участю судді не допускається:

1) в адміністративних справах, визначених главою 11 розділу II цього Кодексу, за винятком справ, визначених статтею 267 цього Кодексу, та типових справ;

2) у випадку вступу у справу третьої особи, яка заявляє самостійні вимоги щодо предмета спору.

Комітет міністрів Ради Європи у своїх рекомендаціях № R(86) 12 від 16 вересня 1986 року «Про заходи щодо недопущення і скорочення надмірного навантаження на суддів» звернув увагу держав та тому щоб національні суди сприяли примиренню сторін як поза судовою системою так і до(або)в процесі судового розгляду. В цьому зв'язку пропонувалося покласти на суддів, як одне із основних завдань відповідальності за досягнення примирення сторін і укладення мирової угоди з усіх відповідних питань як до початку так і на будь-якій стадії судового процесу в зв'язку з цим.

Комітет Міністрів Ради Європи у своїх рекомендаціях № R(86)12 від 16 вересня 1986 року «Про заходи щодо недопущення і скорочення надмірного робочого навантаження на суддів» звернув увагу держав та тому щоб національні суди сприяли примиренню сторін як поза судовою системою, так і до (або) в процесі судового розгляду. В цьому зв'язку пропонувалося покласти на суддів, як одне із основних завдань відповідальність за досягнення примирення сторін і укладення мирової угоди з усіх відповідних питань як до початку так і на будь-якій стадії судового процесу. В зв'язку з цим зміна процесуального законодавства в тому числі і в сфері адміністративного процесу обумовлена цілим рядом новел, які характеризують сучасний напрям розвитку судочинства. Однією із таких новел є врегулювання спору за участі судді. Характерною особливістю такої новели є те, що в адміністративний процес вперше впроваджується судова медіація, яка є частиною підготовчого провадження. Природа такого врегулювання полягає в тому, що ініціатива до примирення, чи урегулювання адміністративно – правового спору за участю судді належить саме сторонам такого спору, а не судді. Суддя своєю волею чи своїм правом, не може ініціювати, чи самостійно

Зміст

Авторський колектив щодо коментованих статей	3

Розділ I ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

ГЛАВА 1. ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ

Стаття 1. Призначення Кодексу адміністративного судочинства України	4
Стаття 2. Завдання та основні засади адміністративного судочинства	6
Стаття 3. Законодавство про адміністративне судочинство	11
Стаття 4. Визначення термінів	12
Стаття 5. Право на звернення до суду та способи судового захисту	15
Стаття 6. Верховенство права	17
Стаття 7. Джерела права, які застосовуються судом	18
Стаття 8. Рівність усіх учасників судового процесу перед законом і судом	21
Стаття 9. Змагальність сторін, диспозитивність та офіційне з'ясування всіх обставин у справі	22
Стаття 10. Гласність судового процесу	25
Стаття 11. Відкритість інформації щодо справи	30
Стаття 12. Форми адміністративного судочинства	31
Стаття 13. Право на перегляд справи та оскарження судового рішення	33
Стаття 14. Обов'язковість судових рішень	34
Стаття 15. Мова судочинства та діловодства в адміністративних судах	34
Стаття 16. Правнича допомога при вирішенні справ в адміністративному суді	36
Стаття 17. Основні положення досудового врегулювання спорів	37
Стаття 18. Єдина судова інформаційно-телекомунікаційна система	38

ГЛАВА 2. АДМІНІСТРАТИВНА ЮРИСДИКЦІЯ

§ 1. Предметна юрисдикція	41
Стаття 19. Справи, на які поширюється юрисдикція адміністративних судів	41
Стаття 20. Розмежування предметної юрисдикції адміністративних судів	50
Стаття 21. Розгляд кількох пов'язаних між собою вимог	52
§ 2. Інстанційна юрисдикція	53
Стаття 22. Суд першої інстанції	53
Стаття 23. Суд апеляційної інстанції	55
Стаття 24. Суд касаційної інстанції	55
§ 3. Територіальна юрисдикція (підсудність)	56
Стаття 25. Підсудність справ за вибором позивача	56
Стаття 26. Підсудність справ за місцем проживання або місцезнаходженням відповідача	56
Стаття 27. Виключна підсудність	57
Стаття 28. Підсудність справ, у яких однією із сторін є суд або суддя	59
Стаття 29. Передача адміністративної справи з одного адміністративного суду до іншого	60
Стаття 30. Недопустимість спорів про підсудність	63

ГЛАВА 3. СКЛАД СУДУ. ВІДВОДИ

Стаття 31. Визначення складу суду	64
Стаття 32. Здійснення адміністративного судочинства суддею одноособово	68
Стаття 33. Здійснення адміністративного судочинства колегією суддів	68
Стаття 34. Порядок вирішення питань колегією суддів	70
Стаття 35. Незмінність складу суду	70
Стаття 36. Підстави для відводу (самовідводу) судді	71
Стаття 37. Недопустимість повторної участі судді в розгляді адміністративної справи	72
Стаття 38. Підстави для відводу (самовідводу) секретаря судового засідання, експерта, спеціаліста, перекладача	73

Стаття 127. Час вручення повістки	192
Стаття 128. Наслідки відмови від одержання повістки.....	193
Стаття 129. Виклик (повідомлення) шляхом надсилання тексту повістки електронною поштою, факсимільним повідомленням (факсом, телефаксом), телефонограмою.....	194
Стаття 130. Виклик (повідомлення) відповідача, третіх осіб, свідків, місце проживання (перебування) яких невідоме.....	195
Стаття 131. Обов'язок повідомити про зміну адреси та причини неприбуття в судове засідання.....	195

ГЛАВА 8. СУДОВІ ВИТРАТИ

Стаття 132. Види судових витрат	196
Стаття 133. Зменшення розміру судових витрат або звільнення від їх оплати, відстрочення та розстрочення судових витрат	198
Стаття 134. Витрати на професійну правничу допомогу.....	199
Стаття 135. Витрати сторін та їхніх представників, що пов'язані із прибуттям до суду.....	201
Стаття 136. Попередня оплата судових витрат	202
Стаття 137. Витрати, пов'язані із залученням свідків, спеціалістів, перекладачів, експертів та проведенням експертиз	202
Стаття 138. Витрати, пов'язані з витребуванням доказів, проведенням огляду доказів за їх місцезнаходженням, забезпеченням доказів, вчиненням інших процесуальних дій, підготовкою справи до розгляду	204
Стаття 139. Розподіл судових витрат	204
Стаття 140. Розподіл витрат у разі відмови позивача від позову	206
Стаття 141. Судові витрати, пов'язані з примиренням сторін	207
Стаття 142. Повернення судового збору	207
Стаття 143. Рішення щодо судових витрат.....	208

ГЛАВА 9. ЗАХОДИ ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ПРИМУСУ

Стаття 144. Підстави і порядок застосування заходів процесуального примусу	208
Стаття 145. Види заходів процесуального примусу	210
Стаття 146. Попередження і видалення із залу судового засідання.....	211
Стаття 147. Тимчасове вилучення доказів для дослідження судом	212
Стаття 148. Привід.....	214
Стаття 149. Штраф.....	216

Розділ II ПОЗОВНЕ ПРОВАДЖЕННЯ

ГЛАВА 1. ПИСЬМОВІ ЗАЯВИ УЧАСНИКІВ СПРАВИ

§ 1. Заяви по суті справи	218
Стаття 159. Види та зміст заяв по суті справи	218
Стаття 160. Позовна заява	219
Стаття 161. Документи, що додаються до позовної заяви	221
Стаття 162. Відзив на позовну заяву (відзив).....	222
Стаття 163. Відповідь на відзив.....	223
Стаття 164. Заперечення	223
Стаття 165. Пояснення третьої особи щодо позову або відзиву	224
§ 2. Заяви з процесуальних питань.....	224
Стаття 166. Заяви, клопотання і заперечення.....	224
Стаття 167. Загальні вимоги до форми та змісту письмової заяви, клопотання, заперечення	225

ГЛАВА 2. ВІДКРИТТЯ ПРОВАДЖЕННЯ У СПРАВІ

Стаття 168. Пред'явлення позову.....	226
Стаття 169. Залишення позовної заяви без руху, повернення позовної заяви	226
Стаття 170. Відмова у відкритті провадження в адміністративній справі	228

Стаття 171. Відкриття провадження в адміністративній справі.....	229
Стаття 172. Об'єднання і роз'єднання позовів.....	233

ГЛАВА 3. ПІДГОТОВЧЕ ПРОВАДЖЕННЯ

Стаття 173. Завдання та строк підготовчого провадження	234
Стаття 174. Надіслання копії ухвали про відкриття провадження у справі, копії позовної заяви та доданих до неї документів	235
Стаття 175. Подання відзиву.....	235
Стаття 176. Подання пояснень третіх осіб щодо позову або відзиву	236
Стаття 177. Пред'явлення зустрічного позову.....	236
Стаття 178. Форма і зміст зустрічної позовної заяви	236
Стаття 179. Мета і строк проведення підготовчого засідання.....	237
Стаття 180. Підготовче засідання	237
Стаття 181. Порядок проведення підготовчого засідання.....	239
Стаття 182. Подання відповіді на відзив та заперечення	241
Стаття 183. Судові рішення у підготовчому засіданні	241

ГЛАВА 4. ВРЕГУЛЮВАННЯ СПОРУ ЗА УЧАСТЮ СУДДІ

Стаття 184. Підстави проведення врегулювання спору за участю судді.....	242
Стаття 185. Порядок призначення врегулювання спору за участю судді.....	245
Стаття 186. Порядок проведення врегулювання спору за участю судді.....	246
Стаття 187. Строк проведення врегулювання спору за участю судді.....	248
Стаття 188. Припинення врегулювання спору за участю судді.....	248

ГЛАВА 5. ВІДМОВА ПОЗИВАЧА ВІД ПОЗОВУ. ПРИМИРЕННЯ СТОРІН

Стаття 189. Відмова від позову та визнання позову.....	249
Стаття 190. Примирення сторін.....	250
Стаття 191. Виконання умов примирення	252

ГЛАВА 6. РОЗГЛЯД СПРАВИ ПО СУТІ

§ 1. Загальні положення.....	252
Стаття 192. Завдання розгляду справи по суті	252
Стаття 193. Строки розгляду адміністративної справи.....	253
Стаття 194. Судове засідання.....	253
Стаття 195. Участь у судовому засіданні в режимі відео конференції	254
Стаття 196. Головуючий у судовому засіданні.....	256
Стаття 197. Звертання до суду у судовому засіданні.....	257
Стаття 198. Обов'язки осіб, присутніх у залі судового засідання	257
§ 2. Відкриття розгляду справи по суті.....	258
Стаття 199. Відкриття судового засідання.....	258
Стаття 200. Роз'яснення перекладачеві його прав та обов'язків, присяга перекладача.....	258
Стаття 201. Видалення свідків із зали судового засідання.	259
Стаття 202. Встановлення осіб, які прибули у судове засідання, оголошення складу суду і роз'яснення права відводу	259
Стаття 203. Роз'яснення учасникам справи їхніх прав та обов'язків	260
Стаття 204. Розгляд заяв та клопотань.....	261
Стаття 205. Наслідки неявки в судове засідання учасника справи.	262
Стаття 206. Наслідки неявки в судове засідання свідка, експерта, спеціаліста.....	264
Стаття 207. Роз'яснення прав і обов'язків експерта, присяга експерта.....	264
Стаття 208. Роз'яснення спеціалісту його прав і обов'язків.....	265
§ 3 З'ясування обставин справи та дослідження доказів	266
Стаття 209. Вступне слово учасників справи.....	266
Стаття 210. Порядок з'ясування обставин справи та дослідження доказів	267
Стаття 211. Дослідження доказів.....	267
Стаття 212. Порядок допиту свідків.....	268
Стаття 213. Використання свідком письмових записів	271

Наукове видання

Кодекс адміністративного судочинства України

Науково-практичний коментар

*За загальною редакцією д.ю.н., професора,
академіка Академії наук вищої школи України М. М. Ясинка*

Відповідальний за випуск

О. В. Діордійчук

Комп'ютерна верстка

Д. М. Алексєєв

Обкладинка

Д. М. Алексєєв

Підписано до друку 01.08.2018. Гарнітура Times New Roman.

Формат 70×100¹/₁₆. Папір офсетний.

Друк офсетний. Умов. друк. арк. 42,41.

Видавництво «Алерта»

04210, м. Київ, а/с 112.

Тел.: (044) 223-15-25, 223-15-30.

E-mail: alerta.pravovaednist@gmail.com, веб-сайт: www.alerta.kiev.ua

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 788 від 29.01.2002 р.